

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Xa@ã\æçæ\•^}Á]^caæÁê^å^}}^•\|ˇč•Á[•ā}{{^ā|^

Sini Luukkonen
Miia Pölönen

Pedagoginen dokumentointi lasten ja varhaiskasvattajien yhteis-
työnä arjessa

Opinnäytetyö
Marraskuu 2020

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2020
Varhaiskasvatuksen opettajan
täydennyskoulutus sosionomeille
Tikkarinne 9
0200 JOENSUU
358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät
Sini Luukkonen ja Miia Pölonen

Nimeke
Pedagoginen dokumentointi lasten ja varhaiskasvattajien yhteistyönä arjessa

Toimeksiantaja Joensuun kaupunki: Heinävaaran päiväkoti

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää joensuulaisen Heinävaaran päiväkodin lasten ja varhaiskasvattajien yhdessä tekemää pedagogista dokumentointia. Tavoitteena oli luoda päiväkodin kahden varhaiskasvatusryhmän käyttöön konkreettisia menetelmiä siihen, kuinka lasten kanssa yhdessä voidaan toteuttaa pedagogista dokumentointia.

Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaavana prosessimallina toimi konstruktivistinen malli. Opinnäytetyössä käytettiin tiedonhankinnan ja osallistamisen menetelminä varhaiskasvattajille suunnattua ryhmäkyselyä, kahden kuukauden testausjaksoa päiväkotiryhmissä sekä palautekyselyä lapsille ja varhaiskasvattajille.

Päiväkodin käyttöön syntyi työkalupakki, joka sisältää neljä eri menetelmää pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseksi. Kansion muotoon toteutettu työkalupakki sisältää lyhyen teoriaosuuden lisäksi sekä yksilön että ryhmän kanssa toteuttavia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä. Työkalupakin avulla voi aloittaa pedagogisen dokumentoinnin suunnittelun ja prosessin.

Kieli
suomi

Sivuja 55
Liitteet 7
Liitesivumäärä 18

Asiasanat

varhaiskasvatus, pedagoginen dokumentointi, lasten osallisuus, positiivinen pedagogiikka, laaja-alainen osaaminen, toiminnallinen opinnäytetyö

THESIS
November 2020
Degree programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors

Sini Luukkonen ja Miia Pölönen

Title

Pedagogical documentation in cooperation between children and early childhood educators in everyday life

Commissioned by town of Joensuu, kindergarten of Heinävaara

The purpose of this thesis was to develop pedagogical documentation made jointly by children and early childhood educators at Heinävaara kindergarten in Joensuu. The aim was to create concrete methods for the use of two early childhood education groups in kindergarten for how pedagogical documentation can be carried out together with children.

The constructivist model served as the guiding process model for the functional thesis. The thesis used several methods of information acquisition and inclusion; group survey for early childhood educators, a two-month testing period in kindergarten groups as well as feedback survey for children and early childhood educators.

A toolkit was created for the use of the kindergarten, which contains four different methods for implementing pedagogical documentation. Implemented in folder format, the toolkit includes methods of pedagogical documentation with both the individual and the group in addition to the short theory section. The toolkit provides a clear model to begin planning and process of pedagogical documentation.

Language

Finnish

Pages 55

Appendices 7

Pages of Appendices 18

Keywords

early childhood education, pedagogical documentation, inclusion of children, positive pedagogy, wide-ranging expertise, functional thesis

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Tavoitteellinen varhaiskasvatus	6
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma ohjaavina asiakirjoina	8
2.3	Laaja-alainen osaaminen osana varhaiskasvatusta	8
2.4	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	11
2.5	Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa	13
3	Pedagoginen dokumentointi	14
3.1	Lähtökohdat	14
3.2	Prosessi	15
3.3	Lapsen osallisuus ja sitä tukevat menetelmät	18
3.4	Pedagoginen dokumentointi yksilön ja ryhmän näkökulmasta	20
4	Aikaisemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset	21
5	Opinnäytetyön lähtökohdat	22
5.1	Toimeksiantaja	22
5.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	23
6	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	24
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	24
6.2	Opinnäytetyötä ohjaava malli ja prosessi	25
6.3	Osallistamisen menetelmät	26
6.4	Tiedontuotannon menetelmät	28
6.5	Arviointimenetelmät	31
7	Opinnäytetyön prosessi	32
7.1	Aloitusvaihe	32
7.2	Suunnitteluvaihe	34
7.3	Toteutusvaiheen esivaihe ja käytännön toteutus	35
7.4	Toteutusvaiheen tarkistus- ja työstövaihe	41
8	Valmis tuotos	43
9	Pohdinta	45
9.1	Johtopäätökset	45
9.2	Ammatillinen kasvu	47
9.3	Luotettavuus ja eettisyys	49
9.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet	52
	Lähteet	54

Liitteet

Liite 1	Ryhmäkysely Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajille
Liite 2	Vilittitossut ryhmän varhaiskasvattajien palautekysely
Liite 3	Heinähatut ryhmän varhaiskasvattajien palautekysely
Liite 4	Vilittitossut ryhmän lasten palautekysely
Liite 5	Heinähatut ryhmän lasten palautekysely
Liite 6	Saatekirje ja lupakysely varhaiskasvattajille
Liite 7	Saatekirje ja lupakysely huoltajille

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta pohjautuu kokonaisvaltaisuuteen yhdistäen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudeksi. Tavoitteena on vahvistaa lasten oppimista, hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Keskeistä pedagogisessa toiminnassa on lasten ja henkilöstön välinen vuorovaikutus sekä yhdessä tekeminen. (Opetushallitus 2018, 36.) Pedagoginen dokumentointi on nostettu yhdeksi tärkeäksi varhaiskasvatuksen työkaluksi, jonka tavoitteena on lisätä osallisuutta sekä lapsilähtöisyyttä. Laadukas pedagoginen dokumentointi mahdollistaa varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 6.)

Opinnäytetyömme vastaa joensuulaisen Heinävaaran päiväkodin tarpeeseen kehittää pedagogista dokumentointia. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja olemme osallistaneet opinnäytetyön prosessin aikana päiväkodin varhaiskasvattajia sekä ryhmien lapsia. Opinnäytetyömme tarkoitus oli kehittää Heinävaaran päiväkodin kahden varhaiskasvatusryhmän lasten ja aikuisten yhteistyössä tekemää pedagogista dokumentointia. Tavoitteenamme oli luoda arkeen konkreettisia keinoja siihen, kuinka lasten kanssa yhdessä tehtävää pedagogista dokumentointia voidaan toteuttaa. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi päiväkodin käyttöön kansiomuotoinen työkalupakki.

Tässä raportissa kerromme teorian tietoon pohjautuen varhaiskasvatuksesta ja pedagogisesta dokumentoinnista. Yhdistämme teorian tiedon valossa lapsen osallisuuden, positiivisen pedagogiikan sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisen laaja-alaisen osaamisen osaksi kokonaisuuttamme. Raportissamme avaamme opinnäytetyön lähtökohdat sekä sen tarkoituksen ja tavoitteet. Tuomme esiin myös opinnäytetyömme menetelmälliset valinnat sekä kuvaamme opinnäytetyömme prosessin etenemistä. Lopuksi esittelemme valmiin tuotoksen ja pohdimme opinnäytetyöprosessiamme muun muassa ammatillisen kasvun sekä eettisyyden näkökulmista.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Tavoitteellinen varhaiskasvatus

Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvoperustaan kuuluu lapsuuden näkeminen itseisarvona. Tällöin jokainen lapsi on yhtä arvokas omana itsenään ja jokaisella on oikeus tulla samalla tavalla nähdyksi sekä kuulluksi. Varhaiskasvatus edistää suomalaisen demokraattisen yhteiskunnan perusarvoja vaalien yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvoperustaan kuuluvat myös ihmisenä kasvamisen tukeminen, lasten oikeuksien vaaliminen sekä terveelliseen ja kestävään elämäntapaan ohjaaminen. Myös monimuotoisiin perheisiin ja heidän erilaisiin uskontoihinsa, kieliin ja kulttuureihin kunnioittavasti suhtautuminen on perusarvo, jolla mahdollistetaan hyvä kasvatusyhteistyö. (Opetushallitus 2018, 20–21.) Varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja järjestämisessä huomioidaan aina ensisijaisesti lapsen etu (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 4 §).

Suomalaisen varhaiskasvatuksen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Lapsi oppii, kun hän voi kokonaisvaltaisesti hyvin ja kokee olonsa turvalliseksi. Oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena ilmiönä, jota tapahtuu kaikkialla ja monilla eri tavoilla. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, joka on utelias oppimaan uutta. Oppimisen lähtökohdaksi nähdään lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnonkohteensa sekä jo olemassa oleva osaaminen. Opittavilla asioilla tulee olla yhteys lasten kehitystasoon, kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Leikki nähdään oppimiskäsityksen mukaan yhtenä merkittävänä toimintamuotona, joka motivoi lapsia, tuottaa heille iloa sekä mahdollistaa monipuolisia oppimiskokemuksia. Keskeiseksi nähdään myös se, että lapsille pystytään mahdollistamaan positiivisia tunnekokemuksia sekä jokaisen lapsen oppimiselle taataan hänen tarvitsemansa ohjaus ja tuki. (Opetushallitus 2018, 21–22.)

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon yhteen nivovaa toimintaa, jossa pedagogiikalla on suuri merkitys. Pedagogiikalla tarkoitetaan erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Se tähtää lasten hyvinvointiin ja oppimiseen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on olla tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää tukien ja täydentäen huoltajien kasvatustehtävää. (Opetushallitus 2018, 7–8).

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Tavoitteena on myös tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista sekä koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa myönteiset oppimiskokemukset mahdollistaen. Tätä varten on luotava oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Varhaiskasvatuksen tulee turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää yhdenvertaisuutta sekä sukupuolten tasa-arvoa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja hänelle tulee järjestää tarkoituksenmukaista tukea. Tässä käytetään apuna monialaista yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen tulee kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää tämän toimimista vertaisryhmässä. Tähän liittyen kasvattajien on ohjattava lapsia eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan sekä toisten ihmisten kunnioittamiseen. Osallisuuden periaatteita kunnioittaen kasvattajien tehtävänä on varmistaa jokaisen lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on myös toimia yhdessä lapsen sekä lapsen huoltajan kanssa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen perhettä kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma ohjaavina asiakirjoina

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, joka määrittelee paikallisten ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnan sekä varhaiskasvatuksen toteutuksen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2018, 7.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pitävät sisällään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeiset sisällöt, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien välisen yhteistyön käytänteet, monialaisen yhteistyön käytänteet sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällön (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 21 §).

Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki ja -asetus, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaavat Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Tämä asiakirja määrittelee esiopetuksen tavoitteet, sen keskeiset sisällöt, huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön sekä oppilashuollon periaatteet. (Opetushallitus 2014, 8.)

Valtakunnallinen ohjaus takaa yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tulosten mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen koostuen valtakunnallisesta, paikallisesta sekä lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2018, 7.)

2.3 Laaja-alainen osaaminen osana varhaiskasvatusta

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti sekä vahvistaa lasten oppimisen edellytyksiä ja elinikäisen oppimisen taitoja (Varhaiskasvatustalaki 540/2018 3 §).

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on rakentaa pohja laaja-alaisen osaamisen taidoille, jotka muodostuvat tietojen, taitojen, arvojen ja asenteiden kokonaisuudesta. Osaaminen nähdään kykynä käyttää elämässään tietoja sekä taitoja. Tähän liittyy myös se, että osataan toimia tilanteissa tilanteen mukaisesti. Lasten omaksumat arvot, asenteet ja tahtotila vaikuttavat siihen, kuinka lapset käyttävät tietojensa sekä taitojensa. Koska nyky-yhteiskunnassa ja tulevaisuudessa tarvitaan paljon tiedon- ja taidonalat ylittävää sekä yhdistävää osaamista, on laaja-alainen osaaminen tärkeää. Sen kehittyminen alkaa jo varhaisessa lapsuudessa kulkien mukana koko elämän ajan. Laadukas pedagoginen toiminta on edellytys laaja-alaiselle osaamiselle. Keskeistä onkin se, kuinka varhaiskasvatuksessa toimitaan, kuinka oppimisympäristöjä hyödynnetään sekä kuinka lasten hyvinvointia ja oppimista edistetään. (Opetushallitus 2018, 23–24.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esille viisi toisiaan tukevaa laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta, jotka varhaiskasvattajien tulee huomioida kehitettäessä toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä sekä kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudessa. (Opetushallitus 2018, 24). Ajattelu ja oppiminen osa-alueen tarkoituksena on kehittää lasten luovaa ja kriittistä ajattelua vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Nämä taidot luovat pohjan muulle osaamiselle ja elinikäiselle oppimiselle. (Ahonen 2017, 47.) Varhaiskasvatukseen tulee mahdollistaa lapsille monipuolisia ja merkityksellisiä kokemuksia sekä paljon ihmettelyä, oivallusta sekä oppimisen iloa. Keskeistä on myös opetella iloitsemaan yhdessä onnistumisista, kannustaa toisia, harjoitella sinnikkyyttä ja ongelmanratkaisua sekä harjaannuttaa lapsia tarkkaavuuden suuntaamisessa. Ajattelun ja oppimisen taitoja voidaan edistää tarjoamalla arkeen riittävästi fyysistä aktiivisuutta, hyödyntämällä pedagogista dokumentointia sekä harjoittelemalla yhteistä pohdintaa, joka opettaa lapsia huomaamaan omaa osaamistaan sekä omia vahvuuksiaan. (Opetushallitus 2018, 24–25).

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu osa-alue antaa lapsille eväitä kasvaa kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Keskeistä on harjoitella ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omaa että muiden kulttuuria sekä katsomuksellista taustaa. (Opetushallitus 2018, 25.) Varhaiskasvatus pyrkii rohkaisemaan lapsia tutustumaan erilaisiin ihmisiin, muihin

kieliin sekä eri kulttuureihin. Yhteistyö arjen kantavana menetelmänä mahdollistaa vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen harjoittelun luontevasti. (Ahonen 2017, 49.) Hyvät käytöstavat, ystävällisyys, empatian harjoittelu sekä ristiriitojen ratkaisemisen harjoittelu ovat tärkeitä. Myös lasten kulttuuri-identiteetin rakentumista tuetaan varhaiskasvatuksessa ja esimerkiksi erilaiset perinteet tulevat tutuiksi lapsille leikkien, ruokailuhetkien ja juhlien avulla. (Opetushallitus 2018, 25.)

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot osa-alue vahvistaa lasten hyvinvointia ja turvallisuustaitoja ohjaten lapsia kestävän elämäntavan mukaiseen elämään. Tavoitteena on luoda lapsille positiivista tulevaisuuskuvaa sekä tukea heidän arjensa ja ajattelun omatoimisuutta. Heille opetetaan vastuullista ja turvallista toimintaa eri oppimisympäristöissä. (Opetushallitus 2018, 25–26.) Keskeistä on myös tutustua hyvinvoinnin elementteihin, kuten levon, ravinnon, fyysisen aktiivisuuden ja mielen hyvinvoinnin merkitykseen. Mielen hyvinvointia voidaan tukea muun muassa opettamalla lapsille tunnetaitoja ja itsesäätelyä. (Ahonen 2017, 53.) Oman sekä muiden kehon kunnioittaminen sekä suojeleminen ovat myös tärkeitä harjoiteltavia taitoja (Opetushallitus 2018, 26).

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ovat keskeisiä taitoja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä osallistuttaessa yhteiskunnan eri toimintoihin. Monilukutaito linkittyy ajattelun ja oppimisen taitoihin. Se tarkoittaa erilaisten, kuten kirjoitettujen, puhuttujen tai audiovisuaalisten viestien tulkitsemista ja tuottamista. (Opetushallitus 2018, 26.) Keskeistä on innostaa lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä monipuolisissa ympäristöissä, kuten digitaalisesti. Erilaisiin tieto- ja viestintäteknologia välineisiin, sovelluksiin ja peleihin monipuolinen tutustuminen on varhaiskasvatuksen arkea. (Ahonen 2017, 56.) Dokumentoinnin tukena käytetään digitaalista dokumentointia ja lapsille mahdollistetaan kokeilla tuottaa itse digitaalista sisältöä heidän arjestaan (Opetushallitus 2018, 26).

Viimeinen laaja-alaisen osaamisen osa-alueista on osallistuminen ja vaikuttaminen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda pohjaa demokraattiselle ja kestäväälle elämälle. Tämä vaatii lapsilta taitoa ja halua osallistua sekä luottamusta siihen, että voi vaikuttaa. Varhaiskasvattajat voivat tukea osallisuutta ja

vaikuttamista kohtaamalla jokaisen lapsen arvostavasti, kuuntelemalla lapsia sekä vastaamalla heidän aloitteisiinsa. Tärkeää on, että lapset ja aikuiset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä. Näin myös vuorovaikutustaidot paranevat ja lapset oppivat yhteisten sopimusten merkitystä. Kun lapsi saa aidosti vaikuttaa ja osallistua, hänen käsityksensä itsestään kehittyy ja itseluottamus vahvistuu. (Opetushallitus 2018, 26–27.) Keskeisintä kaikessa toiminnassa on se, kuinka yksittäinen lapsi tulee arjessa kohdatuksi (Ahonen 2017, 59).

2.4 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä itseään koskevissa asioissa ja mielipiteet tulee ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden (Suomen Unicef 2020, 12. artikla). Varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa tulee kuulla lapsen mielipide ja hänen toivomuksensa sekä huomioida ne iän ja kehityksen vaativalla tavalla (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20 §). Varhaispedagogista toimintaa suunniteltaessa painottuvat lapsen osallisuus sekä oikeudet, jotka pitävät sisällään lapsen oikeuden olla mukana vaikuttamassa, toteuttamassa ja arvioimassa oman elämänsä asioita (Heikka, Kettukangas, Fonsén & Vlasov 2018, 36).

Osallisuudella tarkoitetaan toimintaa, jossa korostuu vastavuoroisuus muiden kanssa ja jossa lapsella on mahdollisuus tietoisesti vaikuttaa sosiaalisessa ympäristössään (Turja & Vuorisalo 2017, 36). Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, kertoa mielipiteensä sekä saada aikuiselta tietoa mielipiteidensä perusteeksi. Toiminnan tulee perustua yhdenvertaisuuteen ja demokratiaan. Osallisuuteen sisältyy kaikkien osapuolten, niin lasten kuin aikuistenkin, mahdollisuus vaikuttaa aidosti sekä omaan että yhteiseen toimintaan. Tähän tarvitaan sekä kuulluksi tulemistä että toisten kuuntelemista. Lapsilla on oikeus olla mukana tietyn prosessin päätöksenteossa toiminnan kaikissa vaiheissa toimintatarpeen arvioinnista ja alkuideoinnista toiminnan suunnitteluun, päätöksentekoon, suunnitelmien toimeenpanoon sekä toiminnan loppuarviointiin. (Turja & Vuorisalo 2017, 41–46.)

Varhaiskasvatuksen perusteissa korostetaan, että inklusiivisessä toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Osallisuutta edistäviä toimintatapoja ja rakenteita tulee tietoisesti kehittää, jotta lasten, huoltajien ja henkilöstön aloitteita sekä näkemyksiä voidaan entistä paremmin arvostaa. Osallisuus kehittää lasten ymmärrystä oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista. On tärkeää huomioida, että jokaisen ihmisen tulee saada tulla kohdelluksi ja kohdatuksi samalla tavalla osallisuutta tukien muun muassa kielestään, etnisestä taustastaan ja vammaisuudestaan huolimatta. (Opetushallitus 2018, 30.)

Osallisuus näyttäytyy arjessa moniulotteisena toimintana. Ensimmäinen ulottuvuus liittyy lasten valtaistumisen asteeseen eli aikuisten ja lasten väliseen valtasuhteeseen. Oleellista on se, kuinka paljon lapsille annetaan tietoa toiminnasta ja kuinka paljon he voivat vaikuttaa toimintaan sekä määritellä omaa osallisuuttaan siinä. Mitä enemmän lapset tietävät toiminnasta ja sen tavoitteista, sitä enemmän he voivat ideoida, olla mukana päätöksenteossa sekä vaikuttaa arkeen. Osallisuuden toisessa ulottuvuudessa on tärkeä miettiä osallisuuden aihetta ja vaikutuspiiriä eli sitä, keitä kaikkia osallisuus ko. tilanteessa koskee. Varhaiskasvatuksessa lasten on helppo vaikuttaa omiin henkilökohtaisiin asioihinsa sekä vapaan leikin valintaan. Vaikuttamismahdollisuudet ovat kuitenkin usein heikommät, kun suunnitellaan arjen yhteistä toimintaa, kuten sääntöjä, leikkialueita ja projekteja. (Turja 2011, 48–50.)

Ajallinen ulottuvuus tuo taas esiin sen, että osallisuuteen liittyvä toiminta voi olla lyhyt- tai pitkäkestoista ja vaikutuksiltaan joko kertaluonteista tai kauaskantoista. Lasten onkin helpompi päästä vaikuttamaan kertaluontaiseen toimintaan, kuten retkeen, kuin pysyvämpiin asioihin. Eheyttäviä teemoja ja projektiluontoista työskentelyä suosiva toiminta mahdollistaa lasten pitkäjänteisemmän osallisuuden. Neljäs ulottuvuus, johon lasten osallisuus konkretisoituu, on ideointi-, suunnittelu-, toiminta- ja arviointiosallisuus. Lasten tulee voida esittää ideoitaan ja olla suunnittelemassa sekä toimintaa että tiloja, tekemässä päätöksiä, toteuttamassa yhdessä suunniteltua sekä arvioimassa toimintaa ja tiloja. Konkreettisesti lasten osallisuutta tällä tasolla voi lisätä esimerkiksi lasten kokouksia järjestämällä. (Turja 2011, 50–51.)

2.5 Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Suomeen on rantautunut viime aikoina positiivinen pedagogiikka, jonka teemat näkyvät selkeästi myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä varhaiskasvatuslaissa (Leskisenoja 2019, 39). Positiivisen pedagogiikan teoreettinen pohja tukeutuu vahvasti positiivisen psykologian tieteeseen ja siitä puhutaan usein myös vahvuuskasvatuksena (Trogen 2020, 26). Positiivinen psykologia on nykymuodossaan saanut alkunsa 2000-luvun taitteessa professori Martin Seligman ansiosta. Siinä korostuvat myönteisyys sekä voimavaraperusteisuus ja tutkimuksen alla ovat ihmisen hyvinvointi, onnellisuus ja myönteiset toimintatavat. Myös ihmisten kykyihin, mahdollisuuksiin ja vahvuuksiin kiinnitetään erityisesti huomiota. Positiivisen psykologian mukaan hyvää täytyy vahvistaa. Ihmisten tulee tietoisesti oppia tunnistamaan ja tiedostamaan erilaisia positiivisia tuntemuksia sekä käyttämään niitä voimavaroina elämässään hyvinvointinsa tukena. (Leskisenoja 2019, 17–19.) Keskeistä on ymmärrys siitä, että ihminen itse voi vaikuttaa aktiivisesti omaan hyvinvointiinsa (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 24).

Positiivisen pedagogiikan tavoitteena on luoda aikuisen ja lapsen välille vahva yhteys, jonka ansiosta lapsi voi oppia aikuiselta elämäntaitoja. Positiivinen pedagogiikka korostaa lasta aktiivisena toimijana ja sen mielenkiinto kohdistuu lapsen osallisuuteen, vahvuuksiin ja myönteisiin tunteisiin. (Trogen 2020, 26.) Ennen kaikkea se on lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevaa toimintaa, jossa lasta arvostetaan ja hänet hyväksytään omana itsenään. Positiivinen pedagogiikka keskittyy huomaamaan hyviä asioita ja auttaa suhtautumaan asioihin myönteisesti. Se korostaa lapsen mahdollisuuksiin uskomista, lapsen välittävää kohtaamista sekä pedagogista rakkautta. Lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia on nykypäivänä tuettava varhaiskasvatuksessa suunnitelmallisesti ja tässä Martin Seligman PERMA-teoria on hyvä työkalu. (Leskisenoja 2019, 43, 64.) Teorian mukaan ihmisen hyvinvointi vahvistuu, kun sen viisi elementtiä vahvistuvat. Nämä elementit ovat myönteiset tunteet, toimintaan sitoutuminen, ihmissuhteet, merkityksellisyyden kokemukset ja saavuttaminen. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 23.)

PERMA-teorian elementtien ympärille voidaan helposti liittää suuri osa varhaiskasvatuksen toimintatavoista ja niissä on paljon yhteyksiä Varhaiskasvatuksen perusteiden arvomaailmaan, toimintakulttuuriin ja laaja-alaisen osaamisen sisältöihin. Parhaimmillaan PERMA-teoria voi olla varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin pohja. Tavoitteellinen varhaiskasvatustyö ja positiivinen pedagogiikka täydentävät ja vahvistavat toisiaan, sillä positiivisen pedagogiikan menetelmiä ja toimintaperiaatteita hyödyntäen voidaan varhaiskasvatuksen tavoitteet saavuttaa entistä laadukkaammin (Leskisenoja 2019, 39, 64). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista vaalien lasten oikeutta hyvään lapsuuteen (Opetushallitus 2018, 14, 21).

3 Pedagoginen dokumentointi

3.1 Lähtökohdat

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen keskeinen työmenetelmä suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen osalta. Pedagoginen dokumentointi on prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan pedagoginen dokumentointi on suunnitelmallista ja sitä tarvitaan lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa. (Opetushallitus 2018, 37.) Prosessiin täytyy ottaa mukaan lapset ja huoltajat ja se sisältää useita työvaiheita, joiden tarkoituksenmukainen toteutuminen vaatii taakseen suunnittelua (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 110).

Pedagoginen dokumentointi on toimintaa lasten kanssa, mutta myös toiminnan suuntaamista, muokkaamista ja kehittämistä sen perusteella, mitä pedagogisen dokumentoinnin prosessi avaa tai herättää. Pedagogisen dokumentoinnin kautta päästään pohtimaan sitä, mitä lasten kanssa tehdään, miten oppimisympäristö ja toimintakulttuuri rakennetaan sekä miten oppiminen ymmärretään. (Rintakorpi 2017, 27.) Lasten näkemysten ja aloitteiden arvostaminen edellyttää

käytännössä sitä, että lapset otetaan mukaan toiminnan ja oppimisympäristöjen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Helin, Kola-Torvinen & Tarkka 2018, 18).

Pedagoginen dokumentointi juontaa juurensa italialaiseen Reggio Emilia-kasvatusajatteluun, jossa dokumentointi kasvatuksellisesti kuljettaa lapsia, varhaiskasvattajia, huoltajia ja koko yhteisöä tutkivassa, luovassa ja kokonaisvaltaisessa oppimisen maassa. Keskeinen osa tätä prosessia on dokumentoinnin reflektointi henkilökohtaisesti, oman tiimin sekä lasten ja huoltajien kanssa. Prosessointi antaa merkityksen dokumentointityölle. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10; Wallin 2000, 122–128.)

Pedagoginen dokumentointi lähestyy uuden oppimista myönteisyyden avulla ja sen avulla etsitään tietoa siitä, mitä lapsi jo osaa ja tietää. Uusien asioiden omaksuminen rakentuu aina jo olemassa olevalle osaamiselle. Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan myös saada selville, mitä lapsi haluaa oppia ja miten tätä intoa voidaan hyödyntää pedagogisesti. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 11.) Se liittyy yhteen luovalla ja lapsilähtöisellä tavalla laaja-alaisen osaamisen, osallisuuden, lasten toimijuuden ja positiivisen pedagogiikan kanssa (Rintakorpi 2017, 27). Pedagoginen dokumentointi on työväline, jossa kasvatusajattelun pohjana on yksilöllisyyden kunnioittaminen. Tämän avulla pyritään luomaan reflektiivistä, vuorovaikutteista ja demokraattista pedagogiikkaa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 14.)

3.2 Prosessi

Pedagogisessa dokumentoinnissa tavoitteet, menetelmät ja kohde ovat yhteydessä niihin ihmisiin, jotka toteuttavat dokumentointia ja siihen yhteisöön, jossa pedagogista dokumentointia tehdään. Prosessi liittyy kaikkeen mitä tapahtuu ja siksi sen käyttämiseen ei voi antaa yksinkertaisia ja vaihteittaisia ohjeita. Prosessista voidaan kuitenkin erottaa viisi vaihetta, jotka tekevät dokumentoinnista nimenomaan pedagogisen prosessin: kysyminen,

dokumentointi, tulkitseminen, johtopäätösten tekeminen ja toiminnan muuttaminen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78.)

Prosessi alkaa henkilöstön tietoisesta huomioimisesta joihinkin ilmiöihin, tapahtumiin tai puheenaiheisiin omassa lapsiryhmässä tai omassa toiminnassa (kuvio 1). Heille syntyy halu ymmärtää näitä tapahtumia ja ilmiöitä tai kehittää varhaiskasvatustoimintaa entistä lapsilähtöisempään suuntaan. Tärkeää on miettiä, mitä pedagogisen dokumentoinnin avulla halutaan selvittää. Tässä ensimmäisessä vaiheessa havainnointia ja dokumentointia aletaan suunnata erilaisten pedagogisten kysymysten kautta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78, 80.)

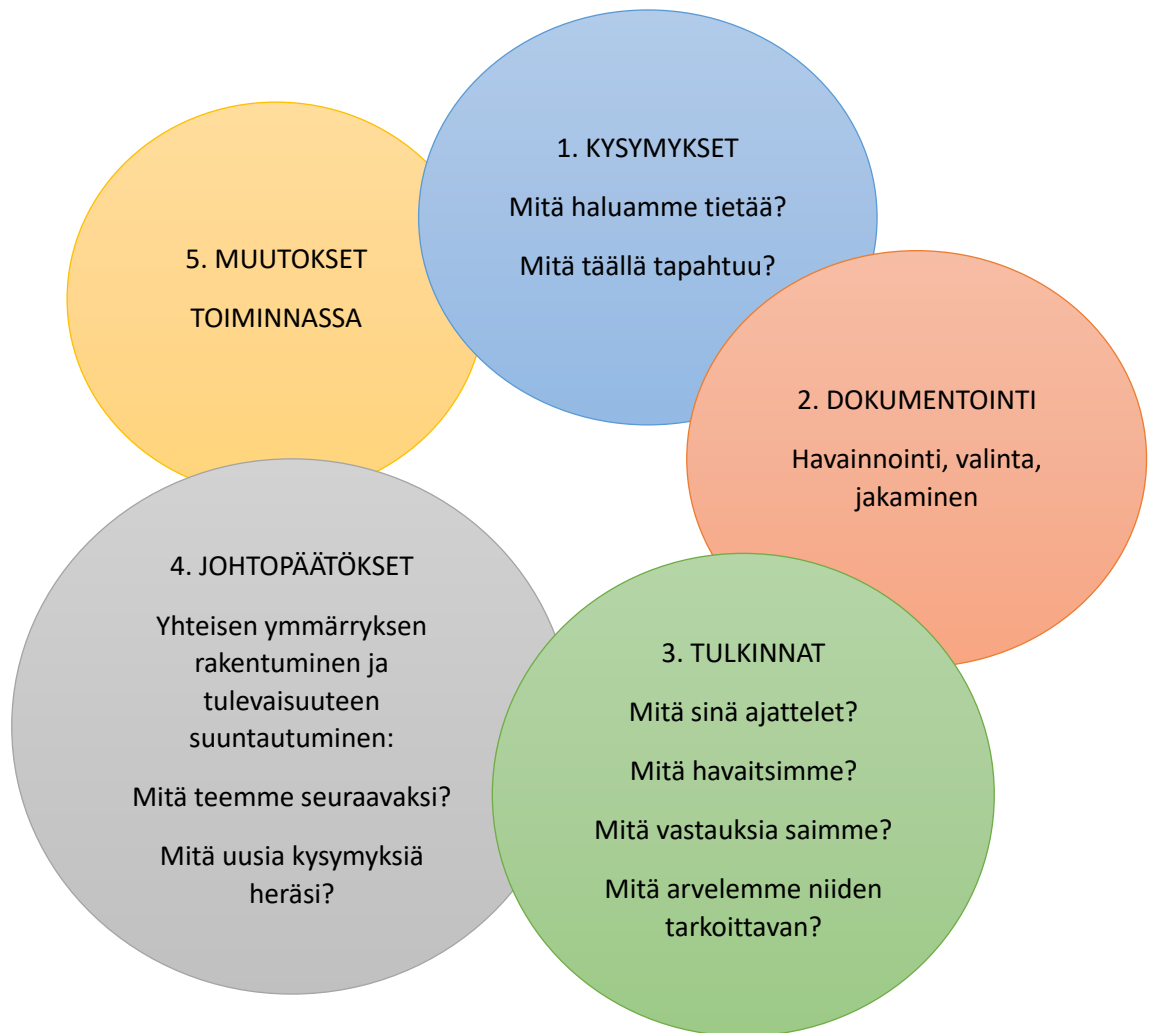
Kun tiedetään mitä lähdetään selvittämään, alkaa toinen vaihe, jossa havainnoimalla ja dokumentoimalla kerätään näkökulmia ryhmän tai yksittäisen lapsen tilanteesta. Dokumentointivaiheen tarkoituksena on hankkia aineistoa, jonka avulla päästään myöhemmin tulkitsemaan toimintaa ja tekemään johtopäätöksiä. Dokumenttien kerääminen voi tapahtua esimerkiksi lasten ja huoltajien haastattelemisella, sadutuksen avulla tai toiminnan ja leikkien valokuvaamisella. Dokumentoimiseen kannattaa osallistua varhaiskasvattajien lisäksi myös lapset ja huoltajat. Varsinkin lasten osallistaminen on tärkeää, sillä silloin he ovat aktiivisia toimijoita, jotka vaikuttavat dokumenttien sisältöön. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78, 82–84.)

Prosessin kolmannessa vaiheessa asioita pohditaan kerättyjen ja tuotettujen dokumenttien avulla. Esimerkiksi lasten töitä, lasten kanssa muistiin kirjattuja keskusteluja ja valokuvia tulkitaan prosessin alussa esitettyjen kysymysten avulla tai esiin nousevilla uusilla kysymyksillä. Dokumentit saavat siis merkityksen vasta niistä tehtyjen tulkintojen kautta. Pedagoginen dokumentointi on pedagogista nimenomaan sen takia, kun toimintaa arvioi ja suunnittelee varhaiskasvattajien lisäksi myös lapset ja huoltajat. Samoin kuin dokumentoinnissa myös tulkintavaiheessa on tehtävä karsintaa, ja dokumentit valitaan sen mukaan, mihin kysymyksiin halutaan vastauksia. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78, 92.)

Neljännessä vaiheessa tehdään johtopäätöksiä, jotka pohjautuvat tulkintoihin. Lapsen näkökulman selvittäminen on tärkeä osa pedagogista dokumentointia. Silloin kun selvitetään lapsen kannalta merkityksellisiä asioita, tarvitaan lapsen näkökulmaa: Mihin asioihin lapsi sitoutuu, mikä lasta kiinnostaa, mistä lapsi nauttii, mitä ja miten hän oppii ja niin edelleen. Lapsen ajatuksien ja tuntemuksien selvittämisessä ja tulkitsemisessä on hyvä käyttää lapsen huoltajia. Konkreettisina keinoina lapsen näkökulman selvittämisessä toimivat esimerkiksi kasvunkansiot. Näiden käyttäminen edellyttää varhaiskasvattajilta pedagogista osaamista, pitkäjänteisyyttä ja järjestelmällisyyttä, jotta niistä ei muodostu vain tallennuskansioita. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 92–93.) Kasvunkansio eli näyteportfolio on kansio, johon lapsi kerää varhaiskasvattajien avulla omia töitään. Työt valitaan huolellisesti ja ne on koottu yhteen tarkoituksenmukaisesti. Portfolio kuvaa lapsen kasvua, kehitystä ja elämää varhaiskasvatuksessa ja sitä käytetään reflektoinnin sekä arvioinnin apuna. (Niikko 2000, 17.)

Lasten kanssa pedagogisessa keskustelussa tehdyt suunnitelmat ohjaavat varhaiskasvattajien toimintaa ja dokumentointityötä. Varhaiskasvattajien tehtävänä on valita sellaisia toimintaympäristöjä ja -tapoja, joiden avulla lapset voivat saavuttaa omat tavoitteensa. Varhaiskasvattajat tekevät tämän prosessin näkyväksi kohta kohdalta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 94.)

Prosessin viimeisessä vaiheessa toimintaa muutetaan näiden johtopäätösten perusteella. Tarvitaan tahtoa ja osaamista, jotta dokumenttien avulla saadut vastaukset muokkaavat varhaiskasvatuksen arkea käytännössä. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi ei kuitenkaan käytännössä etene näin suoraviivaisesti, vaan erilaisia prosesseja on käynnissä päällekkäin ja osa dokumentoitavista asioista on monimutkaisia. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78, 95.)

Kuvio 1. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi mukailten (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 79).

3.3 Lapsen osallisuus ja sitä tukevat menetelmät

Pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen vaikuttaa se, minkälaisen roolin annamme lapselle. Lapsilähtöinen näkemys on pedagogisen dokumentoinnin perusedellytys, koska tällöin varhaiskasvatus suunnitellaan ja toteutetaan kiinteässä yhteydessä lasten mielenkiinnon kohteisiin ja näkemyksiin. Pedagogisessa dokumentoinnissa pyritään näkemään lapsi aikuisen yhteistyökumppanina, jossa aikuinen suhtautuu lapseen tasa-arvoisesti ilman, että aikuinen kuitenkaan luopuu aikuisen vastuusta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 13.)

Lapsen osallisuutta edistävä pedagogiikka syntyy monista tekijöistä. Osallisuuden pedagogiikkaan sisältyy yhteinen tiedon rakentaminen eli toisen kanssa ajattelemisen sekä lapsen merkityks maailman tunnistaminen ja huomioiminen. Keskeistä on myös vapaan ilmapiirin luominen, herkkyyden lapsen aloitteille, dialoginen vuorovaikutus sekä ilmaisukykyyn ja itsetuntemuksen kehittäminen. Keskeinen osa toiminnan suunnittelua ja toteuttamista on lasten omien ajatusten ja mielenkiinnon kohteiden näkyväksi tekeminen. Uusien asioiden oppiminen tulee yhdistyä lapsen kokemusmaailmaan ja kehittyviin taitoihin. (Helin ym. 2018, 17.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagoginen dokumentointi on nostettu keskeiseksi työtavaksi, jossa lasten ajattelua sekä heidän tapaansa luoda merkityksiä itsestään ja ympäröivästä maailmasta voidaan tehdä näkyväksi. Pedagogisen dokumentoinnin lähtökohtana on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti ja niin, että varhaiskasvattajat oppivat tuntemaan lasta, ymmärtämään lapsien välisiä suhteita sekä ryhmän varhaiskasvattajien ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. (Opetushallitus 2018, 37.) Lasten osallistaminen on erityisen tärkeää, koska silloin lapset muuttuvat aktiivisiksi toimijoiksi, jotka vaikuttavat dokumenttien sisältöön. Näin myös valta aikuisten ja lasten välillä jakautuu tasaisemmin. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 60, 84).

Pedagogiseen dokumentointiin kuuluu valtavasti erilaisia työtapoja ja välineitä. Työtapoja voivat esimerkiksi olla huoltajien ja lasten haastattelu sekä lasten toiminnan havainnoiminen ja ylös kirjaaminen. Myös tarinoiden keksiminen yhdessä lasten kanssa, sadutus sekä keskustelujen muistiin kirjaaminen ovat käytettyjä pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä. Kuvallisen dokumentoinnin keinoja ovat esimerkiksi lasten piirrosten, leikkien, maalausten ja rakennelmien tallentaminen valokuvaamalla yhdessä lasten kanssa sekä videointi ja animaatio. Lapsen oppimis- ja toimintasuunnitelmien, tuumaustauko- ja haastattelulomakkeiden lisäksi lapsen oppimisen prosessoinnin välineenä voidaan käyttää myös oppimistarinoita. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 82, 125–126, 136, 140, 152.)

Lasten kanssa leikkimällä, keskustelemalla, havainnoimalla sekä dokumentoimalla heidän toimintaansa saadaan selville lasten näkökulmia. Näitä dokumentteja tulkitsemalla voidaan ymmärtää, mihin lasten toiminta, käsitykset, toiveet ja tarpeet liittyvät. (Rintakorpi 2017, 27.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia ja siinä yhdistyvät sekä henkilöstön että huoltajien havainnot lapsesta. Kyseessä on lapsen oma suunnitelma ja siksi siinä on ensisijaisen tärkeää huomioida ja tehdä näkyväksi lapsen omat mielipiteet ja toiveet. (Helin ym. 2018, 18.)

3.4 Pedagoginen dokumentointi yksilön ja ryhmän näkökulmasta

Pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan tietoa yksittäisen lapsen elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista. Se tuottaa tietoa myös lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. (Opetushallitus 2018, 37.) Lapsiryhmän mielenkiinnon kohteet ja yhteisen oppimis- ja tutkimisprosessin mahdolliset aiheet tulevat näkyviksi ja käsiteltäviksi pedagogisen dokumentoinnin avulla. Samalla se mahdollistaa lapsilähtöisen suunnittelun ja kehittämisen. (Opetushallitus 2020.)

Koska varhaiskasvatus on ryhmämuotoista, lasten yksilölliset näkökulmat otetaan huomioon ryhmän toiminnan prosesseihin. Lapsiryhmässä nousee paljon erilaisia ideoita, toiveita ja tarpeita, jolloin varhaiskasvattajien tehtävänä on löytää näistä ajatuksista yhdistäviä tekijöitä. (Rintakorpi & Vihmari- Henttonen 2017, 96.) Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelussa pedagoginen dokumentointi tarttuu lasten mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin. Käytännön toiminta suunnitellaan laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti eheyttäväksi ja erilaista osaamista, tietoa sekä erilaisia menetelmiä, arvoja ja kokemuksia yhdistäviksi kokonaisuuksiksi. (Opetushallitus 2020.) Lapsiryhmässä pedagogista dokumentointia on mahdollista toteuttaa esimerkiksi projektityöskentelyn avulla (Rintakorpi & Vihmari- Henttonen 2017, 97).

Lapsen ja varhaiskasvattajan yhdessä käymät keskustelut, joissa käydään läpi lapsen näkemyksiä, oppimista ja ideoita, ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Lapsen näkökulmaa tarvitaan selventämään lapsen kannalta tärkeitä asioita, kuten lapsen sitoutumista, sosiaalisten suhteiden kokemista, oppimista ja kiinnostuksenkohteita. (Rintakorpi & Vihmari- Henttonen 2017, 93.) Yksilöllinen varhaiskasvatus rakentuu jokaiselle lapselle osana pedagogista dokumentoinnin prosessia, jossa dokumentit lapsen elämästä voivat parhaimmillaan olla väylä lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen (Opetushallitus 2020). Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia ja sillä on tärkeä rooli myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (Opetushallitus 2018, 37).

4 Aikaisemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset

Kati Rintakorpi on tehnyt vuonna 2010 Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa -pro gradu tutkielman. Tässä tutkielmassaan Rintakorpi selvittää, mitä lasten toiminnan dokumentoinnilla tarkoitetaan, mitä sillä tavoitellaan sekä miten varhaiskasvattajat suhtautuvat lasten toiminnan dokumentointiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli lisäksi selvittää minkälaisen varhaiskasvatuksen järjestelyiden, tunnelmien ja oppimisympäristöjen kanssa varhaiskasvatuksen dokumentointi on yhteydessä ja miten dokumentoinnilla voidaan lisätä ja vahvistaa vuorovaikutusta lasten eri ympäristöjen välillä. (Rintakorpi 2010.)

Rintakorpi on tehnyt myös väitöskirjan Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Väitöskirjassa tarkastellaan varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa pedagogisen dokumentoinnin prosessia sekä sitä, minkälaiseen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin se liittyy. Rintakorpi tutkii myös pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisen mahdollisuuksia ja haasteita. Vuonna 2018 valmistunut väitöskirja osoittaa, että noin 40 % varhaiskasvattajista ei käyttänyt pedagogista dokumentointia juuri lainkaan ja pienempien lasten kanssa käyttö oli kaikkein vähäisintä. Pedagogisen dokumentoinnin toteuttamista vaikeuttivat ajan,

välineiden ja osajien puute. Lisäksi lasten oma osuus dokumentoinnissa oli vähäistä. (Rintakorpi 2018.)

Marika Kellokummun opinnäytetyön tarkoituksena oli pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmän käynnistäminen varhaiskasvatuksessa sekä varhaiskasvattajien kokemusten tarkastelu pedagogisen dokumentoinnin käytöstä. Tavoitteena oli myös lasten osallisuuden lisääminen pedagogista dokumentointia käytettäessä ja löytää sekä kehittää toimivia lomakepohjia pedagogiselle dokumentoinnille. (Kellokumpu 2018.)

Virve Huuskon opinnäytetyö on tehty Vantaan kaupungin varhaiskasvatukselle. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa malli pedagogisen dokumentoinnin aloitusvaiheeseen ja edistää sen käyttämistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuloksena syntyi ”pedagogisen dokumentoinnin kakku” -malli, jossa on kerrottu lähtökohdat pedagogisen dokumentoinnin aloitusvaiheelle. (Huusko 2019.)

5 Opinnäytetyön lähtökohdat

5.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyömme toimeksiantajana on Heinävaaran päiväkoti Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksesta. Kyseisessä yksikössä on kaksi varhaiskasvatusryhmää, joista molempien henkilökunta ja lapset osallistuivat toiminnallisen opinnäytetyömme toteutukseen. Vilttitossut ryhmä on 3–5-vuotiaiden varhaiskasvatusryhmä, kun taas Heinähatut on esiopetusryhmä (Joensuun kaupunki 2020).

Olimme Heinävaaran päiväkodin esimiehen yhteydessä lokakuussa 2019 alustavan idean ja yhteistyöhalukkuuden tiimoilta. Esitimme hänelle kaksi meidän ideaamme sekä kysyimme, nousisiko heidän tarpeistaan jokin muu idea opinnäytetyömme aiheeksi. Yhteistyössä opinnäytetyömme aiheeksi muodostui

pedagoginen dokumentointi. Toimeksiantaja koki tarvetta tälle opinnäytetyölle, koska pedagoginen dokumentointi kuuluu tämän päivän varhaiskasvatukseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden velvoittamana, mutta sen toteuttaminen arjessa on vielä harjoituksen alla. Päiväkodin esimies koki ideamme pedagogisen dokumentoinnin työkalupakista työyhteisöä hyödyntäväksi, sillä se toisi konkreettisia keinoja arjen pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen. Koimme tämän työelämälähtöisen aiheen tärkeäksi, sillä oman ammatillisuutemme kannalta on tärkeää olla luomassa uusia toimintamuotoja ja kehittämässä varhaiskasvatuksen arkea saralla, joka kuuluu olennaisesti koko ajan kehittyvään varhaiskasvatuksen opettajan työnkuvaan.

5.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyössämme on haluttu korostaa Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajien ja lasten osallisuutta prosessin etenemisessä. Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvatusryhmien yhdessä lasten kanssa tehtävää pedagogista dokumentointia. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut luoda arkeen konkreettisia keinoja siihen, kuinka lasten kanssa yhdessä tehtävää pedagogista dokumentointia voidaan toteuttaa. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi ryhmien käyttöön kansio, joka sisältää tiivistetyn teoriaosuuden aiheesta sekä neljä konkreettista menetelmää pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseksi.

Haluamme opinnäytetyömme avulla tukea lasten osallisuutta heidän varhaiskasvatusarjessaan. Tämän takia olemme rajanneet opinnäytetyömme koskemaan lasten ja varhaiskasvattajien yhdessä tekemää pedagogista dokumentointia. Haluamme, että lapset saavat olla aktiivisesti mukana suunnittelijoina, toteuttajina ja arvioijina omassa arjessaan. Koemme, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden esiin nostama lasten osallistuminen ja vaikuttaminen ovat yksi keskeisimpiä lasten oikeuksia sekä pohja hyvälle itsetunnolle. Mielestämme lapsilla on paljon hienoja ideoita, oivalluksia ja tulkintoja, joita meidän varhaiskasvattajien tulee osata kuulla, nähdä ja hyödyntää arjessamme.

Oman oppimisemme ja ammatillisen kasvumme kannalta koemme opinnäytetyömme aiheen mielenkiintoiseksi ja ajankohtaiseksi. Pedagoginen dokumentointi aiheena ja teoriassa oli ennestään meille jo jollakin tavalla tuttu, mutta koimme tarvitsevamme lisää keinoja toteuttaa sitä omassa työssämme varhaiskasvattajina. Teoriatiedon lisäksi halusimme luoda konkreettisia menetelmiä, joita voimme myös itse hyödyntää omassa työssämme. Henkilökohtainen tavoitteemme opinnäytetyöllemme on oppia sulauttamaan lasten osallisuus osaksi pedagogisen dokumentoinnin arkea ja tätä kautta luoda vankkaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista pedagogiikkaa ryhmiin.

6 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena on aina konkreettinen tuote, kuten ammatilliseen käyttöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opas tai esimerkiksi jonkun tapahtuman toteuttaminen. Toteutustapana voi olla kirja, kansio, vihko, kotisivut tai näyttely. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 51.)

Valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön opinnäytetyömme muodoksi, koska halusimme toteuttaa työelämälähtöisen prosessin, jonka lopputuloksena syntyy uusi, kohderyhmän tarpeisiin vastaava tuotos. Opinnäytetyössämme lopullisena tuotoksena syntyi kansio, työkalupakki, joka sisältää neljä erilaista menetelmää pedagogisesta dokumentoinnista. Kansio sisältää myös lyhyen teoriaosuuden aiheesta päiväkodin henkilöstölle.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä toiminta eli tuotokseen tähtäävä työn kehittäminen edellyttää eri vaiheissa mukana olevia toimijoita. Lisäksi kehittämisen vaiheet kohti tuotosta etenevät toimijoiden kanssa keskustellen,

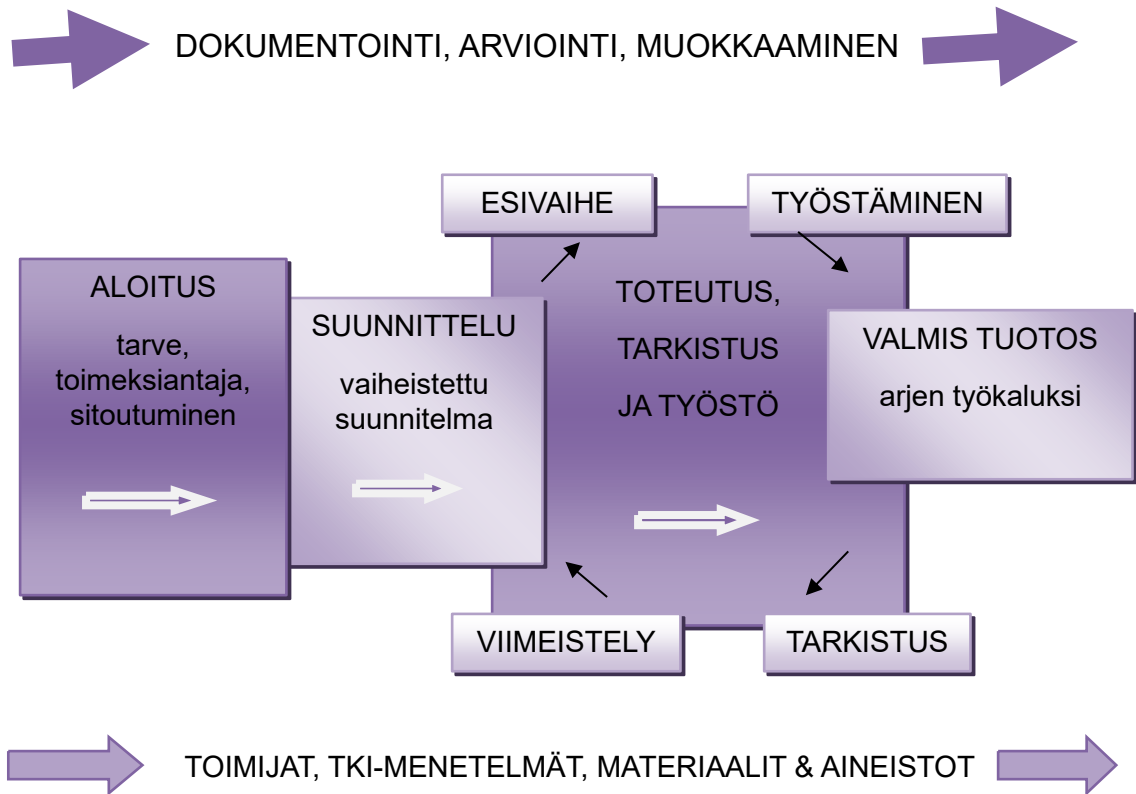
arvioiden, toiminnan uudelleen suuntaamisella, vertaistuellalla sekä palautteen antamisella ja vastaanottamisella. (Salonen 2013, 6.)

Oli luonnollista valita toiminnallinen opinnäytetyö, koska halusimme osallistaa Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajia ja lapsia työssämme. Teimme koko prosessin ajan yhteistyötä päiväkodin esimiehen sekä henkilöstön kanssa. Päiväkodin esimies jakoi ajatuksiaan prosessin eri vaiheista ja antoi palautetta ideoistamme sekä työmme etenemisestä. Keräsimme nämä keskustelut ja viestit opinnäytetyöpäiväkirjaamme, jolloin pystyimme palaamaan niihin sekä arvioimaan prosessin etenemistä ja kehittämään toimintaamme.

6.2 Opinnäytetyötä ohjaava malli ja prosessi

Valitsimme opinnäytetyöllemme ohjaavaksi malliksi konstruktivistisen mallin, jota olemme käyttäneet työssämme sitä mukailleen (kuvio 2). Tämä malli tuntui luonnollisimmalta valinnalta, koska työhömmme osallistetaan varhaiskasvattajia ja tuotoksena syntyvän kansion lopulliseen malliin vaikuttavat monet tekijät. Konstruktivistinen malli sisältää ajatuksen huolellisesta suunnittelusta, hankkeen vaiheistuksesta ja toiminnassa oppimisesta. Siihen kuuluvat myös tutkimuksellinen kehittämisote ja monipuolinen menetelmäosaaminen. Tässä mallissa korostuvat yhteisöllinen ja osallistava näkökulma sekä pedagoginen työote. (Salonen 2013, 16.)

Konstruktivistisessa mallissa otetaan huomioon inhimilliset tekijät sekä arviointi kehittämishankkeen eri vaiheissa. Käytännössä tämä tarkoittaa vuorovaikutteista ja tasavertaista keskustelua, arviointia, pysähtymistä sekä eteenpäin suuntautumista. (Salonen 2013, 16.) Konstruktivistinen malli sopii työhömmme myös siksi, että pedagogisen dokumentoinnin kansion toimintaideoiden luonnos syntyi päiväkodin varhaiskasvattajilta kerätyn aineiston pohjalta. Tehtyämme kansion luonnoksen päiväkotiryhmien testattavaksi arvioimme sen toimivuutta ja palasimme muokkaamaan sitä. Näin prosessi ei edennyt suoraviivaisesti vaan palasimme kehittämään jo olemassa olevaa materiaalia.

Kuvio 2. Konstruktivistinen malli (mukaellen Salonen 2013, 20).

Opinnäytetyömme prosessiin kuuluu aloitus-, suunnittelu-, toteutus- sekä tarkistus- ja työstövaihe. Toiminnallisen prosessin tuotoksena valmistuu kansiomuotoinen työkalupakki Heinävaaran päiväkodille.

6.3 Osallistamisen menetelmät

Salosen (2013, 22) mukaan osallistamisen menetelminä ei ole yhtä ainoaa menetelmää tai välinettä. Menetelminä voidaan käyttää niin pienryhmätoimintaa, työpajaa, keskusteluita kuin kokouksia. Tarkoituksenamme oli osallistaa opinnäytetyöhömme sekä Heinävaaran päiväkodin lapsia että varhaiskasvattajia, koska opinnäytetyön rajauksemme mukaan pedagoginen dokumentointi tapahtuu lasten ja varhaiskasvattajien välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä. Näin ollen rajasimme työme ulkopuolelle esimerkiksi huoltajien osallisuuden pedagogiseen dokumentointiin.

Opinnäytetyön aluksi osallistimme Heinävaaran päiväkodin esimiestä kysyen häneltä toiveita opinnäytetyömme aiheeksi. Yhteistyössä valitsimme aiheen sekä rajasimme sen. Toiminnallisen opinnäytetyön osallistamisen menetelmänä voidaankin käyttää dialogista keskustelua ja reflektointia (Salonen 2013, 22).

Osallistamisen yhtenä menetelmänä käytimme ryhmien varhaiskasvattajien ryhmäkyselyä (liite 1). Tavoitteenamme oli saada selville, kuinka he mieltävät pedagogisen dokumentoinnin käsitteen varhaiskasvatuksen arjessa tällä hetkellä. Pyrimme selvittämään myös, kuinka he hyödyntävät pedagogista dokumentointia arjessaan ja millaisia pedagogisen dokumentoinnin välineitä he kokevat tarvitsevänsä. Käytimme ryhmäkyselyä soveltaen siihen ryhmähaastattelun sekä kyselyn keinoja.

Osallistimme lapsia ja varhaiskasvattajia, kun annoimme heidän kokeiltaviksi työkalupakin luonnoksemme, joka sisälsi neljä pedagogisen dokumentoinnin konkreettista menetelmää. Lapsiryhmillä kasvattajineen oli noin kaksi kuukautta aikaa testata ideoimiamme menetelmiä. Toinen ryhmistä testasi arjessaan kahta menetelmistä toisen ryhmän testatessa kahta muuta menetelmää. Pehdytimme ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat ja päiväkodin johtajan kansioon testaamiseen Teams -palaverin avulla. Microsoft Teams on digitaalinen työväline, jonka kautta voidaan muun muassa viestiä, pitää kokouksia ja soittaa. Sen avulla voidaan helposti pysyä ajan tasalla ja reagoida viesteihin nopeasti. (Sulava, 2020.) Kysyimme myös testauksen aikana, onko ryhmillä tarvetta keskustella kanssamme kansion menetelmistä ja tarvitsevatko he lisäohjausta asiaan.

Menetelmien testausvaiheen jälkeen sekä lapset että varhaiskasvattajat antoivat meille kirjallisesti palautetta menetelmien sopivuudesta arkeen (liitteet 2–5). Lasten ja varhaiskasvattajien palautteen perusteella muokkasimme kansiota ja tämän pohjalta rakensimme lopullisen kansion ryhmien käyttöön. Salosen (2013, 22) mukaan kehittämisen ja osallistamisen näkökulmasta toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan käyttää kokeilevaa toimintaa, jolloin haetaan kokemuksia siitä, kuinka asia toimii käytännössä.

6.4 Tiedontuotannon menetelmät

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tiedontuotannon menetelmänä meidän piti käyttää teemahaastatteluja, jotka olisimme toteuttaneet molempien varhaiskasvatusryhmien omina ryhmähaastatteluina. Koronapandemian vuoksi emme kuitenkaan päässeet päiväkodille toteuttamaan kansion ideoinnin pohjaksi suunniteltuja haastatteluja, joten jouduimme muuttamaan suunnitelmaamme. Päädyimme tekemään teemahaastattelun kysymysten pohjalta avoimia kysymyksiä sisältävän ryhmäkyselyn, jonka lähetimme sähköpostilla päiväkotiin. Sovimme päiväkodin kanssa suunnitelman muutoksesta. Ryhmässä toteutettu tiedonkeruu on tehokasta, koska yhtä aikaa saadaan tietoja useammalta henkilöltä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 199). Päädyimmekin toteuttamaan tiedonkeruun ryhmäkyselynä, jotta saisimme varmasti kaikilta varhaiskasvattajilta ajatuksia ja jotta he voisivat yhdessä miettiä omaa arkeaan.

Ryhmäkyselyn tarkoituksena oli selvittää Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstön ajatuksia siitä, mitä he jo tietävät pedagogisesta dokumentoinnista, kuinka he käyttävät sitä arjessaan ja millaisia menetelmiä he toivoisivat lisää työhönsä. Toteutimme päiväkodin molempien ryhmien varhaiskasvattajille omat samanlaiset ryhmäkyselyt, jotka he tekivät omissa tiimeissään. Ryhmäkyselyt toteutettiin sähköisesti Word -lomakkeella ja ne palautettiin sähköpostilla. Ryhmäkyselyihin osallistui yhteensä 6 varhaiskasvattajaa, kolme molemmista ryhmistä.

Ryhmäkyselyn menetelmien pohjana käytimme teemahaastattelun, ryhmähaastattelun sekä kyselyn menetelmiä. Teemahaastattelussa pyritään ymmärtämään ja saamaan käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä, jossa on mukana ihminen ja hänen toimintansa. Haastattelijan omien ennakkokäsitysten pohjalta tehty teemahaastattelurunko on haastattelun pohjana. Hyviä kysymyksiä ovat mitä, miten ja miksi -kysymykset sekä jatkokysymykset, jotka tarkentavat esille nousseita asioita. (Kananen 2017, 90, 95–96, 98, 101.)

Ryhmässä tehty haastattelu mahdollistaa tehokkaan tiedon keräämisen yhtä aikaa usealta haastateltavalta (Hirsjärvi ym. 2004, 199). Ryhmän jäsenet voivat

auttaa toisiaan esimerkiksi muistivaraissa asioissa tai väärinymmärrysten korjaamisessa (Hirsjärvi ym. 2007, 206). Ryhmähaastattelua käytetään usein haastateltaessa samassa työpaikassa olevia ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita toistensa ajatuksista ja suunnitelmista. Ryhmähaastattelujen tavoitteena on selvittää, kuinka haastateltavat ymmärtävät asioita ja millaisia kokemuksia heillä on asiaan liittyen. Ryhmädynamiikalla on tässä keskeinen merkitys. Hyvässä ryhmähaastattelussa haastateltavat voivat kuunnella keskustelua ja tätä myötä tiivistää paremmin omia ajatuksiaan asiasta. (Anttila 1996, 232.)

Kysely on tiedonkeruumenetelmä, jossa tiedonantajat täyttävät etukäteen tehdyn kyselylomakkeen, johon sisältyy tietty määrä kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2004, 75). Hirsjärven ym. (2004, 184–188) mukaan kyselylomakkeiden avulla voidaan pyytää arviointeja sekä kerätä tietoa toiminnoista. Lomakkeissa voidaan käyttää avoimia kysymyksiä, jolloin esitetään pelkkä kysymys, johon vastataan tyhjässä tilassa. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista itseään monisanaisesti omin sanoin. Tarkalla ja huolellisella lomakkeen kysymysten asettelulla voidaan tehostaa sitä, että saadaan sellaisia vastauksia, jotka edistävät työn etenemistä. Kyselyn etuna on sen helppous saada kerättyä laaja tutkimusaineisto. Kyselyn heikkoutena voidaan pitää sitä, ettei tarkasti tiedetä, miten vastaajat ovat perehtyneet aihealueeseen tai kuinka vakavissaan he vastaavat kysymyksiin. Anttila (1996, 358) kertoo, että lomakekyselyiden kannattaa olla lyhyitä, yksinkertaisia ja suoraviivaisia, jotta vastaajat motivoituvat vastaamaan niihin. Ryhmäkysely oli mielestämme luonteva tiedonkeruumenetelmä, sillä näin mahdollistimme tiimien jäsenten välisen yhteisen pohdinnan, keskustelun sekä omaa työtä kehittävän työotteen, kun emme itse päässeet heitä haastattelemaan.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä laadullisella tutkimusmenetelmällä kerätty aineisto ei vaadi välttämättä analysointia, vaan sitä voidaan käyttää lähteenä konsultaation tapaan. Analyysi, kuten tyypittely tai teemoittelu, on syytä tehdä silloin, kun aineistoa halutaan käyttää tutkimustietona joidenkin sisällöllisten valintojen perusteluun. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64.) Ryhmäkyselyn vastauksista kokosimme itsellemme käsittekartan. Käsittekartalla tarkoitetaan tekniikkaa, jossa paperille kirjoitetaan avainsanaksi valittu aihe ja sen ympärille

kirjoitetaan sanoja, jotka liittyvät aiheeseen. Käsitekartat muokkaantuvat prosessin aikana. Niiistä on helpompi hahmottaa kokonaisuus kuin pelkästään ajatusten kautta. (Hirsjärvi ym. 2007, 34–35.) Käsitekartan avulla saimme nostettua molempien ryhmien vastauksista heidän keskeisimmät ajatuksensa, vahvuutensa sekä toiveensa selkeästi esille. Käsitekartan avulla pääsimme aloittamaan menetelmäkansion suunnittelun niin, että menetelmät suuntautuivat ryhmien tarpeita vastaaviksi.

Toisena ryhmäkyselynä toteutimme palautekyselyn, joka ajoittui menetelmäkansion testausvaiheen loppuun. Tiedontuotannon menetelmänä käytimme sekä varhaiskasvattajille että lapsille suunnattuja kyselylomakkeita. Varhaiskasvattajien palautekyselyt toteutettiin molempien ryhmien omina lomakemuotoisina ryhmäkyselyinä, jotka sisälsivät avoimia kysymyksiä. Kyselyn avulla saimme arvokasta tietoa muun muassa kansion käytännöllisyydestä ja palautteen jälkeen muokkasimme kansion lopulliseen muotoonsa. Ryhmäkyselyt toteutettiin sähköisessä muodossa Word -lomakkeella ja ne palautettiin sähköpostilla.

Lapsille, muutaman lapsen pienryhmissä, toteutetun palautekyselyn etenemistä tuki ryhmän varhaiskasvattaja, joka luki kysymykset lapsille ja kirjoitti heidän vastauksensa lomakkeeseen. Lasten kysely oli lyhyt ja kuvilla tuettu, jotta he jaksaisivat paremmin innostua siihen ja tehdä sen loppuun asti. Kyselyssä käytetyt kuvat ovat peräisin Papunetin kuvapankista. Papunetin kuvia saa käyttää epäkaupallisiin tarkoituksiin, kunhan alkuperäinen lähde mainitaan. Kuvia saa muokata, esimerkiksi rajata, värittää ja yhdistää kaksi kuvaa. Jos kuvia muokkaa, on kuvan alkuperäisen tekijän ja lähteen lisäksi mainittava, että kuva on muokattu. (Papunet 2019.) Lasten palautekyselyn teemoina oli, minkä he kokivat menetelmän testaamisessa mukavaksi, mikä ei ollut kivaa ja miten he itse asian tekisivät, jos saisivat päättää. Lasten pienryhmäkyselyt oli mahdollista palauttaa Word -lomakkeella sähköpostin välityksellä tai postitse valmiille lomakkeille käsin kirjoitettuna. Menetelmien testaamiseen ja näihin ryhmäkyselyihin osallistui Villitossut-ryhmästä 12 lasta ja Heinähatut-ryhmästä 8 lasta.

Pohdittaessa lasten haastattelua tiedonkeruun menetelmänä on yleensä keskitytty pohtimaan, saako pieniltä lapsilta luotettavaa tietoa. Usein korostetaan

lasten kielellisiä ja kognitiivisia vajavuuksia sekä lasten johdateltavuutta. Pieni lapsi ei kykene kuvaamaan kokemuksiaan ja tunteitaan yhtä taidokkaasti kuin aikuinen, ja siksi keskeistä on käyttää lapsen ikään soveltuvan kommunikaation käyttöä. Pienten lasten kanssa on hyvä käyttää yksinkertaisia sanoja, lyhyitä lauseita sekä tarkkoja, yksilöityjä kysymyksiä, jotka edellyttävät konkreettista vastausta. (Kirmanen 1999, 197–199.)

6.5 Arviointimenetelmät

Pidimme opinnäytetyön prosessin alusta saakka arvioinnin tukena opinnäytetyöpäiväkirjaa. Päiväkirjaan kokosimme muistiksemme kaikkia niitä dokumentteja ja materiaaleja, joita tarvitsimme prosessin aikana ja joihin saatoimme palata työkentelyssä. Hirsjärven ym. (2004, 52–53) mukaan päiväkirjaa pitää kirjoittaa säännöllisesti, etteivät asiat unohdu mielestä. Päiväkirja voi olla vapaamuotoinen ja siihen kannattaa kirjata myös omia tuntemuksia ja epävarmuuden aiheita, luetujen lähteiden tiedot sekä itselleen heränneitä kysymyksiä. Päiväkirja auttaa jatkamaan työtä, kun muistiin on kirjattu, mitä viimeksi on tehty. Se auttaa myös perustelemaan valintoja raportointivaiheessa. Vilkan & Airaksisen (2003, 19, 22) mukaan toiminnallisen tuotoksen ja sen valmistumisen raportointi pohjautuu opinnäytetyöpäiväkirjan muistiinpanoihin. Raportin kirjoittamisen näkökulmasta tärkeää on kirjata muistiin kaikki opinnäytetyötä koskevat ideat, tavoitteet tai toteutustavat sekä niitä koskevat muutokset. On tärkeää tiedostaa, että opinnäytetyöpäiväkirja auttaa opinnäytetyöprosessissa vain, jos sen käytössä on järjestelmällinen. Tämän takia pyrimmekin kirjoittamaan paljon asioita muistiin ja tallettamaan kaikki dokumentit.

Koemme, että reflektiolla on suuri merkitys oman toiminnan arvioinnissa ja toiminnan suuntaamisessa. Salosen (2013, 16) mukaan reflektiota tapahtuu konstruktivistisen mallin jokaisessa vaiheessa. Käytännössä se tarkoitti opinnäytetyöprosessissamme vuorovaikutusta ja toimintaa kaikkien eri toimijoiden välillä sekä arviointia omasta toiminnasta ja käytetyistä menetelmistä. Tehdessämme opinnäytetyötä kahdestaan pystyimme keskustelemaan asioista paljon, miettimään uusia näkökulmia ja näin pääsemään ajattelussamme syvemmälle tasolle.

Oman arvioinnin lisäksi on hyvä kerätä palautetta myös kohderyhmältä, jotta arviointi ei muodostuisi liian subjektiiviseksi. Palautetta on hyvä pyytää esimerkiksi oppaan tai ohjeistuksen käytettävyydestä ja toimivuudesta sekä työn visuaalisesta ilmeestä ja luotettavuudesta. (Vilka & Airaksinen 2003, 157.) Konstruktivistisessa mallissa tarkistusvaihe on eritelty omaksi vaiheekseen, mutta arviointi sisältyy kiinteästi prosessin kaikkiin vaiheisiin. Toimijoiden yhteinen arviointi tuotoksesta on tärkeää, jotta sitä voidaan tarvittaessa vielä muokata tai se voidaan siirtää suoraan viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2013, 18.) Lähetimme suunnitelmat ja ehdotukset säännöllisesti Heinävaaran päiväkodille kysyen heidän ajatuksiaan. Päiväkodin varhaiskasvattajille ja lapsille suunnatun ryhmäkyselyn pohjalta muokkasimme kansion menetelmät entistä paremmin päiväkodin arkea palveleviksi. Palautteen pyytäminen muilta toimijoilta läpi koko prosessin toimi siis yhtenä kiinteänä osana arviointiamme.

Vertaispalaute sekä opettajilta saamamme palaute auttoi meitä näkemään onnistumiset mutta myös kehittämiskohteet. Näin koko prosessin ajan meillä oli matkassa mukana arviointia, joka sisälsi meidän tekijöiden, kohderyhmän sekä ohjausryhmän palautetta. Luetuimme myös kansion luonnosta sekä tämän loppuraportin luonnosta ulkopuolisilla, jotta saimme uusia näkemyksiä työhömmme.

7 Opinnäytetyön prosessi

7.1 Aloitusvaihe

Opinnäytetyön aloitusvaiheessa mietitään kehittämistarve ja toimintaympäristö, jossa opinnäytetyö toteutetaan. Tässä vaiheessa avataan myös alustava kehittämistehtävä sekä mietitään prosessin etenemiseen kuuluvien toimijoiden osallistuminen ja sitoutuminen prosessiin. (Salonen 2013, 17.) Toiminnallisella opinnäytetyöllä olisi hyvä olla toimeksiantaja, sillä toimeksi annettujen opinnäytetöiden on huomattu lisäävän opinnäytetyön tekijöiden vastuuntuntoa prosessin etenemisestä sekä lisäävän projektinhallintataitoja. Tällä tavalla

toteutetun opinnäytetyön ansiosta opinnäytetyön tekijä pääsee myös kosketuksiin sen hetkisen työelämän kanssa verraten omaa osaamistaan työelämään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 16–17.)

Heinävaaran päiväkotia lähti innoissaan mukaan opinnäytetyöhömmä ja aiheeksemme muodostui pedagoginen dokumentointi ja varsinkin sen käytännönläheinen toteutus arjessa. Heinävaaran päiväkodin esimies koki, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaatima pedagoginen dokumentointi kaipaa työyksikössä vahvistusta ja opinnäytetyön avulla voisimme tuottaa lisää työkaluja päiväkodin varhaiskasvattajien arkeen.

Aloituvaiheessa on tärkeää kirkastaa opinnäytetyön aihetta ja rajata sitä realistisesti (Salonen 2013, 17). Toiminnallisen opinnäytetyön kohderyhmän täsmällinen määrittäminen on tärkeää, sillä tuotteen tai ohjeistuksen sisällön ratkaisee se, mille ryhmälle idea on ajateltu. Täsmällinen rajaus auttaa valitsemaan perustellusti sopivimman sisältövaihtoehdon ja opinnäytetyön laajuus ei kasva liian suureksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 40.)

Pedagogiseen dokumentointiin lapsiryhmän arjessa olisi ollut monia näkökulmia. Mielestämme oli ensiarvoisen tärkeää rajata aihe ja opinnäytetyötä koskeva kohderyhmä. Päädyimme käsittelemään työssämme pedagogista dokumentointia vain lasten ja varhaiskasvattajien yhdessä tehtävän pedagogisen dokumentoinnin näkökulmasta. Halusimme rajata aiheen näin, jotta saimme liitettyä opinnäytetyöhömmä vahvasti osallisuuden näkökulman, johon mielestämme kuuluu kiinteästi lasten ja varhaiskasvattajien välinen vuorovaikutus sekä yhteisöllisyys. Rajasimme opinnäytetyömme koskemaan vain yhtä päiväkotia, koska näin työn laajuus ei kasvanut liian suureksi ja päiväkotia sai käyttöönsä juuri heille ja heidän tarpeilleen luodun kansion.

Teimme selkeän rajauksen myös siihen, kuinka monta menetelmää työkalupakki tulee sisältämään. Vaikka olisimme voineet tehdä laajan, useita menetelmiä sisältävän kansion, päädyimme neljään erityyppiseen menetelmään. Neljään menetelmään saimme sisällytettyä monipuolisia toimintatapoja sekä yksittäisen lapsen että koko ryhmän kanssa tehtävään pedagogiseen dokumentointiin.

Mielestämme menetelmien määrän rajaus tuki myös päiväkodin arkea. Näin menetelmien määrä ei kasvanut suureksi niiden käyttöönottoa ja niihin sitoutumista ajatellen.

7.2 Suunnitteluvaihe

Aloitusvaihetta seuraa suunnitteluvaihe (Salonen 2013, 17). Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehdään toimintasuunnitelma, jossa opinnäytetyön idean ja tavoitteiden tulee olla tiedostettuja, harkittuja ja perusteltuja. Toimintasuunnitelman tärkein tehtävä on jäsentää vastaukset kysymyksiin mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. Toimintasuunnitelmalla osoitetaan myös kyky johdonmukaiseen päättelyyn sekä sitoutuminen suunnitelmaan. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26–27.)

Kehittämishankkeen aloitus- ja suunnitelmavaiheessa ei voida vielä tarkasti suunnitella kaikkea, sillä asiat tarkentuvat prosessin aikana ja vielä suunniteltaessa ei voida tietää, mitkä asiat onnistuvat ja mitkä eivät. On kuitenkin tärkeää tehdä kattava suunnitelma, joka sisältää tavoitteet, toimintaympäristön, prosessin vaiheet ja siihen osallistuvat toimijat. Siitä ilmenevät myös käytettävät tiedonhankintamenetelmät, dokumentointitavat sekä saatujen dokumenttien käsittelytavat. (Salonen 2013, 17.)

Suunnitteluvaiheessa jatkojalostimme aloitusvaiheen ideaamme. Arvioimme erilaisia toteutusmenetelmiä löytääksemme meille luontaisen tavan toimia, joka palvelisi hyvin myös opinnäytetyön tehtävää ja tavoitetta. Suunnitteluvaiheessa olimme yhteydessä toimeksiantajaamme Heinävaaran päiväkotiin kertoen heille suunnitelmiamme etenemisestä ja pyytäen heidän näkökulmiaan ajatuksillemme. Opinnäytetyömme prosessin etenemistä jäsensimme ohjaavien opettajien ja muiden opinnäytetyön tekijöiden avustuksella. Tutustuimme myös aihetta koskevaan kirjallisuuteen sekä aiempiin tutkimuksiin luoden teoriapohjaa työllemme sekä kasvattaen omaa tietämystämme prosessin etenemisestä sekä itse pedagogisesta dokumentoinnista. Opinnäytetyön ideanahan on yhdistää ammatillinen teorian tieto ammatilliseen käytäntöön sekä kyetä pohtimaan

teoriatiedon valossa kriittisesti käytännön ratkaisuja kehittämisenäkökulma mielessä (Vilkka & Airaksinen 2003, 42).

Opinnäytetyön suunnitelma auttoi meitä tekemään opinnäytetyöprosessistamme johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Se aikataulutti työmme etenemisen ja sitoutti meidät suunnitelmiimme. Eri prosessin vaiheissa palasimme aina suunnitelmaamme ja etenimme sen mukaisesti. Prosessin edetessä huomasimme, kuinka nopeastikin voi tulla tilanteita, joissa suunnitelmia joudutaan muokkaamaan. Meidän opinnäytetyöhömme oman haasteensa toi koronapandemia, joka vaikutti tiedonkeruumenetelmiimme ja läsnäoloomme päiväkodissa.

7.3 Toteutusvaiheen esivaihe ja käytännön toteutus

Salosen (2013, 17–18) mukaan toteutusvaihe jaetaan neljään osaan. Vaiheet ovat esi-, työstö-, tarkistus- ja viimeistelyvaihe. Kuviossa 3 on esitelty opinnäytetyömme toteutusvaiheen eteneminen.

AJANKOHTA:	VAIHE:	TOIMIJAT:
	ESIVAIHE	
maaliskuu 2020	Toimeksiantosopimuksen ja tutkimusluvan hakeminen	Päiväkodin esimies ja opinnäytetyön tekijät
maaliskuu 2020	Osallistumis- ja valokuvauslupien kysyminen varhaiskasvattajilta	Päiväkodin varhaiskasvattajat ja opinnäytetyön tekijät
	TYÖSTÖVAIHE	
huhtikuu 2020	Ryhmäkyselyt	Päiväkodin varhaiskasvattajat, opinnäytetyön tekijät
kesä-, heinäkuu 2020	Kansion luonnoksen tekeminen ryhmäkyselyissä nousseiden tarpeiden ja ideoiden pohjalta	Opinnäytetyön tekijät
elo-, syyskuu 2020	Osallistumis- ja valokuvauslupien kysyminen huoltajilta Kansion luonnoksen testaaminen arjessa	Päiväkodin varhaiskasvattajat, ryhmien lapset, huoltajat ja opinnäytetyön tekijät

	TARKISTUSVAIHE	
syys-, lokakuu 2020	Palautteen kerääminen kansion menetelmien toimivuudesta varhaiskasvattajilta ja lapsilta	Päiväkodin varhaiskasvattajat, ryhmien lapset ja opinnäytetyön tekijät
	VIIMEISTELYVAIHE	
loka-, marraskuu 2020	Kansion muokkaaminen lopulliseen muotoonsa palautteen perusteella Loppuraportin kirjoittaminen	Opinnäytetyön tekijät

Kuvio 3. Opinnäytetyömme toteutusvaiheen eteneminen.

Esivaiheessa opinnäytetyön tekijät siirtyvät "kentälle" eli kehittämissympäristöön (Salonen 2013, 17). Saatuaamme opinnäytetyömme suunnitelman hyväksytyksi teimme toimeksiantajan kanssa toimeksiantosopimuksen sekä haimme tutkimusluvan. Sovimme myös toimeksiantajan kanssa ryhmäkyselyistä. Tiedotimme varhaiskasvattajia opinnäytetyöstämme sekä ryhmäkyselyistä ja pyysimme heiltä kirjallisen suostumuksen osallistumiseen ja valokuvaamiseen (liite 6).

Toinen vaihe on työstövaihe eli käytännön toteutus. Tämä vaihe on suunnittelu- vaiheen jälkeen toiseksi tärkein prosessin vaiheista ja tärkeä opinnäytetyön tekijöiden ammatillisen kasvun kannalta. Tässä vaiheessa kaikki kehittämishankkeen osatekijät konkretisoituvat. (Salonen 2013, 18.)

Käytännön toteutusvaiheen aluksi teimme sähköisessä muodossa olevan ryhmäkyselyn Heinävaaran päiväkodin ryhmien varhaiskasvattajille. Näin saimme päiväkodin molemmilta ryhmiltä ajatuksia ja ideoita pedagogisesta dokumentoinnista. Vilkan ja Airaksisen (2003, 64) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä laadullisilla tutkimusmenetelmillä kerättyä aineistoa ei tarvitse välttämättä analysoida vaan sitä voidaan käyttää lähteenä. Saatuaamme vastaukset ryhmäkyselyihin tiivistimme ne käsitekartaksi.

Tekemämme ryhmäkyselyn perusteella huomasimme vastauksista, että pedagoginen dokumentointi oli käsitteenä tuttu Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajille. Varhaiskasvattajat kokivat, että pedagoginen dokumentointi on tavoitteellista toimintaa, jolla saadaan tietoa lapsiryhmästä, lasten mielenkiinnonkohteista,

vahvuuksista, kehityksen vaiheista ja oppimisesta. Heidän mielestään se on suunnitelmallista tiedonkeruuta, jolla on tarkoitus. Tärkeää on pohtia, mistä asiasta halutaan saada tietoa ja kuinka saatua tietoa hyödynnetään. He kokivat, että joskus voidaan havainnoida jotain hyvinkin laajaa asiaa, kuten jotakin ryhmän ilmiötä tai toisaalta jotain pientä aihetta. Varhaiskasvattajat näkivät pedagogisen dokumentoinnin keskeisenä työmenetelmänä, joka tukee varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteutusta, arviointia ja kehittämistä. Heidän mielestään sekä lapset että varhaiskasvattajat osallistuvat dokumenttien tuottamiseen ja keräämiseen. Pedagoginen dokumentointi toimii heidän mielestään hyvin, kun työnjako on selkeää ja jokaisella on omat vastualueet.

Molemmat ryhmät olivat käyttäneet monia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä arjessaan. Käytössä olivat olleet muun muassa lasten omat kasvunkansiot, lasten kokoukset, tuumaustauot, positiiviset cv:t ja läheisyyden kehät. Havaintovihkot oli koettu hyväksi tavaksi jakaa tietoa esimerkiksi tiimeissä, koska tieto saavutti näin helposti kaikki varhaiskasvattajat. Tärkeäksi koettiin, että havaintovihko oli helposti ja nopeasti saatavilla. Myös ryhmävasujen merkitystä pedagogisen dokumentoinnin välineenä korostettiin, sillä se oli arjessa muotoutunut ryhmästä tehtyjen havaintojen perusteella arjen työkaluksi.

Lapset olivat päässeet osallistumaan pedagogiseen dokumentointiin jo monilla eri tavoilla. He olivat tuottaneet erilaisia kädentöitä, joita he olivat saaneet laittaa itse kansioihinsa. Kansiot olivat lasten saatavilla ja lapsilla oli mahdollisuus näin ollen palata töihinsä myöhemmin. Lapset olivat olleet aktiivisia tuumaustaukoihin sekä kokouksiin osallistujia ja he olivat osanneet esittää toiveita toiminnalle. Tuumaustauot koettiin hyväksi tavaksi kuulla lasten näkemyksiä. Lapset olivat myös pyytäneet varhaiskasvattajia kuvaamaan heidän tuotoksiaan. Varhaiskasvattajat kokivat, että vaikka lapset osallistuivatkin pedagogiseen dokumentointiin, oli tarvetta kehittää sitä enemmän lapsista lähtöisin olevaksi.

Pedagogisesta dokumentoinnista saatua tietoa oli hyödynnetty toiminnan suunnittelussa ja sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tavoitteiden asettelussa. Saadun tiedon perusteella oli esimerkiksi osattu jakaa ryhmää ja pareja entistä paremmin lasten oppimista tukevaksi. Viisivuotiaille suunnattuja tehtäviä oli

hyödynnetty muun muassa hienomotoristen taitojen kehittymisen seurannassa, kun taas leikki-tilanteiden havainnointi oli antanut varhaiskasvattajille tietoa lasten välisistä sosiaalisista suhteista.

Varhaiskasvattajat toivoivat, että pedagoginen dokumentointi olisi lapsilähtöistä, säännöllistä ja jokapäiväistä. Sen pitäisi olla osana arkea, luontevaa ja monipuolista. He toivoivat myös, että valokuvaamista käytettäisiin monipuolisemmin ja tavoitteellisemmin pedagogisen dokumentoinnin tukena. Myös lapsia haluttiin saada entistä enemmän motivoitua kuvaamaan omia töitään. Lasten kasvunkansioiden töiden koettiin helposti unohtuvan kansion kätköihin, vaikka niistä olisi ollut mahdollista saada paljon enemmän tietoa lapsesta.

Yksittäisen lapsen kanssa tehtävä pedagoginen dokumentointi voisi varhaiskasvattajien ideoissa olla lasten omaa valokuvaamista sekä videoimista omia töitään dokumentoiden. Myös säännöllisesti toteutetut tuumaustauot ja lapsen havainnointi koettiin tärkeiksi. Ryhmän kanssa toteutettavan pedagogisen dokumentoinnin ideoiksi nousi lasten kokoukset pienryhmissä sekä vaihe vaiheelta kuvaukset esimerkiksi projektityöskentelystä.

Jotta pedagoginen dokumentointi olisi entistä suunnitelmallisempaa, varhaiskasvattajat kokivat tarpeelliseksi keskustella asioista entistä enemmän yhdessä. Tarpeellista olisi sopia tarkemmin, kuka tekee mitäkin ja millä aikataululla sekä miten dokumentointi toteutetaan konkreettisesti. Havainnointi on päiväkodin varhaiskasvattajien vahvuus. He haluaisivat kuitenkin tulevaisuudessa keskittyä vielä enemmän siihen, miten havaintoja hyödynnetään arjen toiminnassa. He kokivat tärkeäksi, että havainnot käytäisiin läpi tiimeissä ja niiden pohjalta suunniteltaisiin toimintaa yhdessä. Yhteistä suunnittelu- ja keskusteluaikaa toivottiin lisää tukemaan pedagogista dokumentointia. Lapsen itsearviointin kehittäminen koettiin tärkeäksi, jotta se tulisi lapsille tutuksi jo ennen esiopetusta ja koulua. Molemmat ryhmät kokivat tärkeäksi myös elvyttää uudelleen kasvunkansioita, jotta niitä voitaisiin hyödyntää paremmin pedagogisen dokumentoinnin tukena.

Varhaiskasvattajilta saatujen vastausten perusteella lähdimme suunnittelemaan päiväkodin ryhmien tarpeita vastaavaa pedagogisen dokumentoinnin kansiota eli

työkalupakkia. Pyrimme luomaan monipuolisia menetelmiä, jotka vastasivat ryhmien todelliseen tarpeeseen. Kansioon tuli suunnitelmien mukaisesti neljä eri menetelmää. Kummallekin ryhmälle teimme yhden yksilön kanssa toteutettavan menetelmän sekä yhden koko ryhmän kanssa toteutettavan menetelmän testattavaksi. Lopullisen kansion ajatuksena on, että kaikkia menetelmiä voidaan käyttää päiväkodin molemmissa ryhmissä. Teimme kullekin menetelmälle selkeän, helppolukuisen ja hyvin helposti lähestyttävän ohjeistuksen. Käytimme menetelmien ohjeissa Rintakorven ja Vihmari-Henttosen (2018, 79) pedagogisen dokumentoinnin prosessimallia sitä mukailleen.

Vilittitossut-ryhmän yhden lapsen kanssa testattava menetelmä oli uudenlaisten kasvunkansioiden kehittäminen. Tähän menetelmään otimme perusidean Rintakorven ja Vihmari-Henttosen (2018, 130–133) esittelemästä kasvunkansiosta. Minun kasvunkansioni jaoteltiin positiivisen pedagogiikan hyvinvoinnin supervoimien mukaisesti viiteen eri osa-alueeseen. Tavoitteena on, että lapsen henkilökohtainen kasvunkansio olisi monipuolinen ja jäsenelty kokonaisuus, jota voidaan käyttää pedagogisen dokumentoinnin työvälineenä.

Vilittitossut-ryhmän yhteiseksi pedagogisen dokumentoinnin menetelmäksi muodostui Ryhmän hyvän mielen seinä -menetelmä. Menetelmän idea kumpusi positiivisesta pedagogiikasta, jonka teemoja mukailleen loimme itse uuden menetelmän. Hyvän mielen seinään bongaillaan yhdessä sovittujen teemojen mukaisia hyvän mielen asioita, kuten kivoja leikkejä ja mukavia kavereita. Asioita kuvataan yhdessä lasten kanssa esimerkiksi valokuvien, piirustuksien ja lasten lausahduksien kautta. Tavoitteena on oppia huomaamaan sekä itsessään että muissa ihmisissä ja asioissa olevaa hyvää sekä yhteisten mielenkiinnonkohteiden näkyväksi tekeminen ja niiden jatkojalostuksen ideointi.

Heinähatut-ryhmän yhden lapsen kanssa toteutettavaksi menetelmäksi valikoitui Minun vahvuuteni -menetelmä. Myös tämän idean perustana on positiivinen pedagogiikka ja vahvuusajattelu. Menetelmä syntyi oman ideointimme pohjalta. Menetelmän tarkoituksena on tehdä jokaiselle lapselle päiväkodin arkeen oma vahvuustaulu. Siihen lapsi tuottaa erilaisia keinoja hyödyntäen, kuten valokuva-

ten, omia vahvuuksiaan ja mielenkiinnonkohteitaan yhteistyössä varhaiskasvattajien kanssa. Menetelmän tavoitteena on tehdä huomatuksi asiat näkyviksi, dokumentoida ne ja käyttää niitä lapsen kasvun ja kehityksen tukena.

Heinähatut-ryhmän yhteinen testattava menetelmä oli projektin dokumentointi projektiseinä hyödyntäen. Ryhmän yhteinen projekti -menetelmän tavoitteena on dokumentoida systemaattisesti vaihe vaiheelta lasten ja varhaiskasvattajien yhteisen projektin etenemistä. Tavoitteena on myös ottaa lapset aktiivisina toimijoina mukaan projektin suunnitteluun, toteuttamiseen, dokumentoimiseen ja arviointiin. Projektin prosessin kuvauksen tukena käytimme Rintakorven ja Vihmari-Henttosen (2018, 116–119) projektikuvausta sitä mukaillen.

Ennen menetelmäkansion testaamista pyysimme päiväkodin lasten huoltajilta kirjallisen suostumuksen, jotta lapsi voi osallistua arjessa kansion menetelmien testaamiseen ja häntä voidaan valokuvata asian tiimoilta (liite 7). Kansion luonnoksen valmistuttua toimitimme sen Heinävaaran päiväkodille sähköisesti ja pidimme ryhmien varhaiskasvatuksen opettajien sekä päiväkodin johtajan kanssa perehdytyshetken Teams -palaverina.

Kansion testausaika oli kaksi kuukautta. Kysyimme testausvaiheen välillä kuulumisia ryhmistä ja tiedustelimme, tarvitsevatko he tukeamme. Ryhmien varhaiskasvattajat valokuvasivat eli dokumentoivat menetelmiensä testaamista. Valokuvaamista varten oli jo aiemmin kysytty kirjallinen lupa sekä varhaiskasvattajilta että lapsiin liittyen heidän huoltajiltaan. Olimme tiedottaneet huoltajia lupaa kysyessämme, että varhaiskasvattajat eivät kuvaa opinnäytetyöhömme liittyen lapsia, joilla lupaa ei ole. Tiedotimme heille myös sen, että lopulliseen työhömme tulevissa kuvissa ei näy lasten kasvoja eikä heitä näin ollen voi tunnistaa. Meille valokuvat tulivat sähköisessä muodossa. Valitsimme kuvista työkalupakkiin tulevat kuvat. Tämän jälkeen poistimme kuvat tiedostoistamme sekä viesteistämme tietoturvasyistä.

7.4 Toteutusvaiheen tarkistus- ja työstövaihe

Kolmas vaihe prosessin toteutusvaiheessa on tarkistusvaihe. Tässä vaiheessa toimijat arvioivat yhdessä tuotosta. Palautteen perusteella tuotos voi siirtyä takaisin työstövaiheeseen tai se voidaan siirtää prosessissa eteenpäin viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2013, 19.) Menetelmien testausvaiheen jälkeen sekä Heinävaaran päiväkodin lapset että varhaiskasvattajat antoivat meille kirjallisesti palautetta menetelmien sopivuudesta arkeen ja ideoita menetelmien kehittämiseksi. Palautekyselyt toteutettiin lomakemuotoisina ryhmäkyselyinä, jotka sisälsivät avoimia kysymyksiä. Päiväkodin molempien ryhmien varhaiskasvattajat vastasivat palautekyselyynsä oman tiiminsä yhteistyönä. Lasten palautekyselyt toteutettiin myös pienryhmissä. Palautekyselyn etenemistä tuki ryhmän varhaiskasvattaja, joka luki kysymykset lapsille ja kirjoitti vastaukset lomakkeeseen.

Vilittitossut-ryhmältä saadun palautteen mukaan Minun Kasvunkansioni -menetelmä oli saatu ryhmän arjessa aloitettua. Lasten kasvunkansion oli lajiteltu kansion mukaisten välilehtien mukaan ja vähitellen oli aloitettu erilaisten materiaalien tuottaminen sekä kokoaminen kansioniin. Lapset olivat päässeet aktiivisesti mukaan toimintaan sekä tuottamaan dokumentteja että arvioimaan ja tallentamaan niitä. Työntekijät kokivat uudenlaisen kasvunkansion aloittamisen antoisaksi kokemukseksi. He olivat saaneet kansion sisältöihin paljon ideoita lasten kanssa käytyjen tuumaustaukojen yhteydessä. Työntekijät kokivat kasvunkansion hyväksi keinoksi seurata lapsen kasvua. Heidän mielestään kasvunkansio on hieno työväline niin lapsille, huoltajille kuin varhaiskasvattajillekin. Ryhmän lasten vastaukset eivät antaneet meille juurikaan tietoa siitä, kuinka he kokivat menetelmän arjessa, vaan vastaukset olivat enemmänkin lasten yleisiä ajatuksia ja toiveita.

Hyvän mielen seinä -menetelmän testaaminen arjessa ei ollut päässyt alkuun kahden kuukauden testausjakson aikana. Vilittitossut-ryhmä aloittaa menetelmän testaamisen omassa aikataulussaan sen sopiessa heidän arkeensa. Vaikka he eivät ehtineet menetelmää testata, kokivat varhaiskasvattajat saaneensa käyttöön upean materiaalin, joka palvelee heidän arkeaan.

Heinähatut-ryhmän varhaiskasvattajat kertoivat palautteessaan päässeensä aloittamaan Minun vahvuuteni -menetelmän käytön. Jokaisen ryhmän lapsen kanssa oli pidetty henkilökohtainen tuumaustauko ja vahvuustaulujen tekeminen oli aloitettu kaikkien kanssa. Varhaiskasvattajat olivat bongailleet lasten vahvuuksia, joita oli kirjoitettu post-it-lapuille ja kiinnitetty ryhmän seinällä olevaan vahvuuspuuhun. Lasten vahvuustaulut olivat olleet mukana lasten esiopetus-suunnitelmakeskusteluissa huoltajien nähtävänä. Varhaiskasvattajat kokivat, että menetelmän avulla lapsen vahvuuksien sanoittaminen ja näkyväksi tekeminen korostuivat niin lapsille kuin huoltajille. Lapset olivat tunnistaneet hyvin omia vahvuuksiaan ja mielenkiinnonkohteitaan. Arjessa menetelmän haastavuudeksi oli osoittautunut se, että valokuvaaminen oli jäänyt vähäiseksi. Lapset olivat kokeneet vahvuustaulujen tekemisessä mukavana vahvuustaulun kuvien piirtämisen ja koristelemisen. Lapset toivoivat, että jatkossa he saisivat liittää vahvuustaulujen kuviin enemmän kimalteita, tarroja, glittereita sekä eri superhahmoja.

Heinähatut-ryhmän yhteisen projektin idean löytyminen oli koettu haastavaksi. Ryhmän yhteiseksi projektiksi oli muotoutunut viikon kestävä MiniVerso-teema. MiniVerso on varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin tueksi luotu lapsen oikeuksia ja osallisuutta vahvistava sovittelumalli riitatilanteisiin (Suomen sovittelufoorumi ry / VERSO-ohjelma 2020). Projektin tiimoilta oli viikon aikana esimerkiksi äänestetty puhehiirelle nimi sekä suunniteltu ja toteutettu sille pesä. MiniVerson tiimoilta oli tehty nalletaulu, johon aina sovittelun jälkeen kiinnitetään nallelaastari. Lapset olivat itse keksineet tehdä taulun ympärille kylttejä, jotta kukaan ei irrottaisi nallelaastareita. Varhaiskasvattajat kokivat, että lapsilla oli ollut paljon hyviä ja toteutettavia ideoita. Hiiren pesä oli syntynyt täysin lasten ideoinnin pohjalta. Projektille oli myös syntynyt jatkoideoita, sillä esimerkiksi lapset olivat ideoineet lyhyen elokuvan ja varhaiskasvattajat olivat ajatelleet käyttää hiiren pesää pöytäteatterin rekvisiittana. Ryhmän lapsista projektissa mukavinta oli ollut kädentaitoihin pohjautuva tekeminen, kuten hiirenpesän huoneiden ja sen tavaroitten valmistaminen sekä maalaaminen. Lapset olivat innostuneet projektin tekemisestä ja he halusivat jatkaa projektia tuoden mukaan hiirelle uuden ystävän sekä laajentaen hiiren pesää.

Heinävaaran päiväkodin molempien lapsiryhmien varhaiskasvattajat kokivat testauksen perusteella tekemämme kansion luonnoksen toimivaksi. Kansio koettiin selkeäksi sekä informatiiviseksi ja sen menetelmät helposti lähestyttäviksi. Heidän mielestään kansiossa oli upeasti otettu huomioon päiväkodin ryhmien yksilölliset tarpeet menetelmiä suunniteltaessa. Positiivisen pedagogiikan mukaan ottaminen menetelmiin sai varhaiskasvattajilta erityistä kiitosta. Erityisiä korjausideoita kansion viimeistelyyn ei varhaiskasvattajilta noussut vaan he olivat tyytyväisiä luonnosversioon.

Toteutusvaihe päättyy tuotoksen viimeistelyyn. Tämä vaihe voi kestää ajallisesti pitkäänkin ja olla vaativa, sillä toiminnallisessa opinnäytetyössä viimeisteltävänä ovat sekä tuotos että opinnäytetyöraportti. Nämä yhdessä muodostavat toiminnallisen opinnäytetyön. (Salonen 2013, 18.) Viimeistelyvaiheessa emme muokanneet paljoakaan kansion menetelmiä, sillä päiväkodin työntekijät olivat kokeneet ne toimiviksi. Viimeistelimme kuitenkin kansion ulkoasua, jotta saimme siitä visuaalisesti kiehtovan värien ja kuvien avulla. Tässä vaiheessa viimeistelimme myös kansion kieliasun. Tuotoksen tekstin tulee olla kohderyhmää puhuttelevaa ja sisällön kannalta tarkoituksenmukainen (Vilkkä & Airaksinen 2003, 129). Lopullinen opinnäytetyön raportti muovautui laajasti tehdyn suunnitelman pohjalle. Huomasimmekin, että hyvin tehty suunnitelma ja opinnäytetyö päiväkirja auttoivat raportointivaiheen etenemisessä.

8 Valmis tuotos

Toiminnallisen opinnäytetyön prosessin seurauksena syntyy jokin konkreettinen tuotos. Tämä voi olla esimerkiksi opas, toimintapäivä, kansio tai mikä tahansa uusi tai aiemmasta paremmaksi kehitelty innovaatio. (Salonen 2013, 25). Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajien käyttöön tehty pedagogisen dokumentoinnin työkalupakki, joka toteutettiin kansion muotoisena. Ajatuksenamme oli luoda monipuolisia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä, joissa hyödynnetään laajasti eri toimintatapoja, luovia menetelmiä ja monipuolisia välineitä.

Kansioon tuli teoriaosio, jossa avasimme varhaiskasvattajille pedagogisen dokumentoinnin käsitteen, sen prosessin ja lapsen osallisuuden prosessiin liittyen. Toimme esiin teoriatietoa siitä, kuinka pedagogista dokumentointia toteutetaan yksilön ja ryhmän kanssa. Tavoitteenamme oli luoda lyhyt ja tiivistetty, mutta kuitenkin hyvin informatiivinen teoriaosuus.

Kansio sisältää neljä konkreettista menetelmää lasten ja varhaiskasvattajien yhdessä toteuttamaan pedagogiseen dokumentointiin. Nämä menetelmät syntyivät päiväkodin työntekijöiden tarpeiden ja ideoiden pohjalta. Niissä hyödynnettiin teoriatietoa ja valmiina olevia menetelmiä, kuten Rintakorven ja Vihmari-Henttosen (2018) teoksessaan esiin tuomia kasvunkansion menetelmää sekä projektityökentelyn kuvausta. Lisäksi me opinnäytetyön tekijät toimme uusiin menetelmiin omia näkemyksiämme ja ideoitamme. Menetelmiin otettiin vaikutteita positiivisesta pedagogiikasta. Kaksi menetelmistä, Minun kasvunkansioni ja Minun vahvuuteni, ovat yksittäisen lapsen kanssa toteutettavia menetelmiä. Kaksi menetelmistä, Ryhmän hyvän mielen seinä ja Ryhmän yhteinen projekti, ovat taas koko ryhmän yhteistyönä toteutettavia menetelmiä. Näitä menetelmiä avasimme aiemmin kohdassa 7.3.

Jokaisessa menetelmässä noudatetaan pedagogisen dokumentoinnin prosessin mallia. Prosessin malli ja menetelmien ohjeet etenevät seuraavasti: kysyminen, dokumentointi, tulkitseminen, johtopäätösten tekeminen ja toiminnan muuttaminen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 78–79.) Prosessi ei etene jokaisessa menetelmässä suoraviivaisesti, vaan olemme muokanneet prosessimallia juuri kyseiseen menetelmään sopivaksi. Jokaisen menetelmän yhteyteen olemme koonneet Vinkkejä varhaiskasvattajille kohtaan tiimissä pohdittavia asioita. Muokkasimme nämä vinkit kysymysmuotoon, jolloin varhaiskasvattajat voivat reflektoida ja pohtia yhdessä asioita juuri heidän ryhmänsä näkökulmasta. Vinkkikysymysten avulla varhaiskasvattajat voivat kehittää tiimin pedagogista keskustelua, suunnitelmallisuutta, arviointia ja kehittävää työtettä.

Työkalupakin liite osiosta löytyy pedagogisen dokumentoinnin suunnittelulomake, jonka avulla varhaiskasvattajat voivat tehdä entistä suunnitelmallisempaa työtä. Liitteenä ovat myös positiivisen pedagogiikan supervoimat (Leskisenoja,

2019.) sekä niihin liittyvät välilehdet Minun kasvunkansioon. Olemme tehneet työkalupakin liitteeksi myös kolme erilaista tuumaustaukolomaketta.

Olemme käyttäneet kansiossa päiväkodin ryhmiltä saamiamme valokuvia tuomaan visuaalista elävyyttä. Valokuvat ovat otettu testausvaiheen aikana ja liittyvät testattaviin menetelmiin. Lasten kasvot on valokuvista peitetty, ettei heidän henkilöllisyytensä ole tunnistettavissa.

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Pedagogisen dokumentoinnin tulisi olla varhaiskasvatuksen arjessa jatkuvaa, suunnitelmallista ja arkista työskentelyä (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 6). Varhaiskasvattajilla on jo varsin paljon tietoa pedagogisen dokumentoinnin menetelmistä ja sen käytöstä arjessa. Monia menetelmiä käytetään myös vähän niin kuin huomaamattaan eikä niitä varsinaisesti liitetä pedagogisen dokumentoinnin käsitteeseen. Arjessa kuitenkin ajan käyttö, suunnitelmallisuuden puuttuminen ja työnjaon epäselvyys vaikeuttavat pedagogisen dokumentoinnin toteuttamista. Pedagoginen dokumentointi on vielä varsin uusi käsite, jota kovasti varhaiskasvatuksen arjessa harjoitellaan. Koemme, että kaikki konkreettiset keinot auttavat sisäistämään tätä työtapaa ja tuovat sitä luonnollisemmaksi osaksi varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen vaativat pedagogista dokumentointia. Pedagoginen dokumentointi on koko ajan eteenpäin menevä prosessi, joka luo ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta havaintojen, dokumenttien ja niiden vuorovaikutuksellisen tulkinnan kautta. (Opetushallitus 2018, 37). Tekemämme työkalupakin avulla saadaan hyvin vastattua Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden velvoittamaan pedagogiseen dokumentointiin. Työkalupakki antaa selkeän mallin pedagogisen dokumentoinnin

prosessille sekä valmiin työkalun aloittaa tiimissä pedagogisen dokumentoinnin suunnittelu. Se onkin arjen työkalu, jossa kiteytyy kaikki olennainen arjessa tarvittava tieto pedagogiseen dokumentointiin liittyen.

Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajille suuntaamamme työkalupakki sisältää teoretiedon lisäksi konkreettisia ideoita arkeen. Arjen kiireen keskellä onkin hyvä, että saatavilla on helposti arkeen vietäviä ideoita, joilla päästään aloittamaan pedagoginen dokumentointi. Työkalupakin ei ole tarkoitus olla vain näiden menetelmien varassa oleva kansio vaan arkisen ideoinnin pohja. Työkalupakissa on varattu sivu työntekijöiden omille ideoille ja uusille syntyville menetelmille. Uskomme, että valmiit ideamme rikastuttavat varhaiskasvattajien näkemystä pedagogisesta dokumentoinnista ja edesauttavat heidän uusien ideoiden syntymistä.

Opinnäytetyöprosessiin valitsemistamme menetelmistä osa antoi meille hyvin tietoa, mutta osasta emme saaneet tarpeeksi tarkasti sitä tietoa, mitä haimme. Kansion luonnoksen pohjaksi tehdyt ryhmäkyselyt antoivat hyvin pohjatietoa ryhmien osaamisesta ja tarpeista. Näin pystyimme luomaan juuri tälle päiväkodille sopivat menetelmät. Jos olisimme alustavan suunnitelmamme mukaisesti päässeet haastattelemaan varhaiskasvattajia, olisimme saaneet kenties vielä tarkempaa tietoa esittämällä tarkentavia kysymyksiä. Työkalupakin menetelmien kahden kuukauden testausjakso oli menetelmien laajuuteen nähden lyhyt aika. Tarkoituksenamme ei kuitenkaan edes ollut, että lapset ja varhaiskasvattajat pääsisivät jokaisen menetelmän testauksessa loppuun. Kannustimmekin heitä aloittamaan kokeilun tietoisina siitä, että menetelmien käyttö arjessa voi heistä itsestään riippuen kestää jopa koko toimintakauden.

Opinnäytetyön tarkistusvaiheessa toimijoiden tehtävänä on arvioida yhdessä tuotosta, jotta sen työstämistä voidaan jatkaa tai sitä voidaan alkaa viimeistelemään (Salonen 2013, 18). Kysyimme varhaiskasvattajilta ja lapsilta ryhmäkyselyinä palautetta testattavista menetelmistä. Haastatteleamalla tehty palautekysely olisi antanut meille tarkemmin vastauksia itse pedagogisen dokumentoinnin menetelmien käytöstä ja dokumentoinnista, kuin mitä saimme ryhmäkyselyn vastauksista. Erilaisella kysymysten asettelulla olisi varmasti ollut myös vaikutusta siihen, miten vastaukset olisivat kyselylomakkeella suuntautuneet. Tuomen

& Sarajärven (2004, 75) mukaan haastattelu onkin kyselomakkeeseen verrattuna joustavampi tapa saada tietoa. Haastattelussa tiedonkerääjällä on mahdollisuus toistaa kysymys ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelun etuna on myös saada kerättyä mahdollisimman paljon tietoa asiasta.

Lasten palautekyselyn tarpeellisuutta tässä opinnäytetyössä voi kyseenalaistaa. Tarkoituksenamme oli saada selville lasten kokemuksia ja ajatuksia työskenteleystä menetelmien parissa. Vastaukset jäivät tarkoitukseemme nähden suppeiksi ja yksisanaisiksi. Tärkeintä vastauksissa meille opinnäytetyön tekijöille kuitenkin oli lasten aito osallisuus ja tekemisen riemu, joka vastauksista välittyi.

Valitsemamme konstruktivistinen malli sopi mielestämme hyvin opinnäytetyö prosessiimme. Selkeästi vaiheistettu malli loi pohjan hyvälle suunnittelulle, joka auttoi prosessin etenemistä. Konstruktivistisessa mallissa korostuvat yhteisöllinen ja osallistava näkökulma sekä pedagoginen työote (Salonen 2013, 16). Nämä toteutuivat hyvin opinnäytetyössämme, sillä mielestämme onnistuimme tukemaan Heinävaaran päiväkodin työntekijöiden yhteisöllisyyttä saaden heidät yhdessä pohtimaan ja kehittämään omaa työtään. Osallistimme heitä useassa eri vaiheessa opinnäytetyöhömmä ja korostimme koko prosessin ajan myös lasten toimijuutta pedagogisessa dokumentoinnissa.

9.2 Ammatillinen kasvu

Mielestämme opinnäytetyömme aihe oli hyvin työelämälähtöinen ja samalla ajan-kohtainen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Halusimme tehdä opinnäytetyön jostain käytännönläheisestä teemasta, joka palvelee sekä toimeksiantajaa että meidän työtämme varhaiskasvatuksen opettajina. Mielestämme varhaiskasvatuksen arjessa pedagoginen dokumentointi on vasta kypsy-mässä oleva työmenetelmä, jota käytetään vielä hyvinkin vaihtelevasti. Opinnäytetyöstämme olemme saaneet paljon välineitä, joita voimme hyödyntää omassa työarjessamme ja tätä kautta jakaa tietoa sekä taitoa myös muille. Olemme vahvistaneet omaa pedagogista osaamistamme ja kartuttaneet menetelmäosaamis-tamme.

Varhaiskasvatus on koko ajan kehittyvä työkenttä, jossa tarvitaan kehittävää työtä. Olemme varhaiskasvattajina uudistumishalukkaita sekä ratkaisukeskeisiä. Kahdestaan läpi viety opinnäytetyöprosessi mahdollisti ideoiden jakamisen, refleктоivan keskustelun sekä eri näkökulmista lähtevän pohdinnan. Täydensimme toisiamme hyvin ja saimme toisiltamme paljon uutta tietotaitoa itsellemme. Yhdessä opinnäytetyötä tehdessämme pystyimme hyödyntämään molempien vahvuuksia sekä pureutumaan syvemmälle asioihin.

Meille opinnäytetyössämme tärkeää oli, että saimme luoda konkreettisen työkalun arkeen. Halusimme luoda välineen, jota pystyy hyödyntämään suoraan lasten kanssa tehtävässä työssä. Koimme ammatillisuutemme kannalta tärkeäksi myös sen, että teimme yhteistyötä Heinävaaran päiväkodin kanssa. Näin työkalupakista muotoutui heidän toiveittensa mukainen, heidän arkeaan palveleva ja heille merkityksellinen väline. Toivomme, että sitoutuminen työvälineen käyttöön arjessa kasvoi, kun sitä oli saanut itse olla suunnittelemassa ja testaamassa. Opimme, että on tärkeää osallistaa ja sitouttaa eri toimijoita prosessiin. Yhteistyö lisää vuorovaikutuksellisuutta, luo syvempiä ajatuksia sekä tulkintoja ja innostaa toimijoita pitkäjänteisempään työskentelyyn.

Vaikka jouduimme muuttamaan opinnäytetyöprosessimme suunnitelmia ulkopuolisten asioiden vuoksi, onnistuimme prosessin läpiviemisessä. Aikataulut muokkaantuivat matkan varrella, mutta aina muutosten kohdalla teimme uuden aikataulutuksen, jonka tavoitteena oli pitää kiinni alkuperäisestä opinnäytetyön valmistumisajankohdasta. Olimme myös hyvin itseohjautuvia ja joustavia, kun jouduimme muuttamaan nopeallakin aikataululla suunnitelmiamme esimerkiksi tiedonkeruumenetelmiä valitessamme. Huomasimme, että hyvä suunnittelu, joustavuus ja selkeän päämäärän asettaminen ovat tärkeitä tällaisessa prosessissa. Aiheen rajaaminen oli työn onnistumisen ja laajuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Selkeällä rajaamisella loimme ehjän, selkeän ja perustellun kokonaisuuden meille tärkeästä näkökulmasta.

Saimme varhaiskasvatuksen opettajan työhön paljon uusia elementtejä opinnäytetyöstämme. Työtämme ohjaava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tuli entistä tutummaksi ja opimme esimerkiksi huomaamaan, kuinka laaja-alaisen

osaamisen kokonaisuudet linkittyvät pedagogiseen dokumentointiin. Myös pedagoginen dokumentointi niin käsitteenä kuin arjen käytänteinäkin avautui meille ihan uudella tavalla. Huomaamme, että pedagoginen dokumentointi on siirtynyt meidän omaan työotteeseemme. Haluammekin kehittää omassa lapsiryhmissämme lapsia osallistavaa pedagogista dokumentointia ja ideoida arkeemme uusia menetelmiä.

9.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkija tarvitsee herkkyyttä, ammattitaitoa ja ammattietiikkaa tunnistaakseen ja välttääkseen eettisiä ongelmia tutkimusprosessinsa aikana. Raja eettisen ja epäeettisen toiminnan välillä on häilyvä. (Eskola & Suoranta 2005, 59.) Varsinkin kasvatustieteellisissä tutkimuksissa on erityisen tärkeää huomioida eettiset kysymykset, koska tutkimuskohteena ovat usein ihmiset, joiden käyttäytymistä johonkin ilmiöön liittyen tutkitaan (Soininen 1995, 129).

Eettisyys näkyi jo aiheen valinnassa. Aihetta valittaessa on syytä pohtia, kenen ehdoilla asioita tehdään ja miksi niihin ryhdytään. Samalla joudutaan miettimään, valitaanko muodinmukainen aihe vai onko tällaista aihetta syytä välttää tai valitaanko helposti toteutettava aihe, joka ei kuitenkaan ole merkityksellinen. (Hirsjärvi ym. 2004, 26.) Itse valitsimme aiheen meidän sekä toimeksiantajamme yhteisen mielenkiinnon ja yhteiskunnallisen ajankohtaisuuden pohjalta. Aihetta on Suomessa tutkittu vielä varsin vähän, vaikkakin viime vuosina opinnäytetyötasoisia töitä aiheeseen liittyen on tehtykin useita. Opinnäytetyömme aihe pohjautuu toimeksiantajana toimivan Heinävaaran päiväkodin tarpeeseen kehittää omaa toimintaa. Pedagoginen dokumentointi on uusi asia, joka tarvitsee konkreettisia työkaluja muotoutuakseen arjen käytänteiksi.

Opinnäytetyöpäiväkirjaan dokumentoidaan koko prosessin ajan esimerkiksi kaikki prosessiin liittyvät ideat, pohdinnat ja muutokset sekä löydetty materiaali. Tämä dokumentointi on toiminnallisen tuotoksen ja sen valmistumisprosessin raportoinnin perusta. (Vilkka & Airaksinen 2003, 20.) Pyrimme takaamaan

opinnäytetyön prosessin luotettavuuden dokumentoimalla joka prosessin vaiheessa omia ajatuksiamme ja päätöksiämme, jotta muistamme varmasti prosessin edetessä aiemmin sopimamme asiat. Luotettavuuteen pyrimme myös olemalla aktiivisesti yhteydessä toimeksiantajaan ottaen huomioon heidän näkökulmansa prosessin etenemisen eri vaiheissa. Kokosimme yhteen heidän kanssaan käymiemme keskustelujen ja sähköpostien sisällöt.

Eettiseen toimintaan kuuluu tutkimuslupaan liittyen luvan hakeminen sekä kyseiseltä organisaatiolta että tutkimukseen osallistuvilta (Eskola & Suoranta 2005, 52). Tutkijan tehtävänä on antaa osallisille tarpeeksi informaatiota tutkimuksen tarkoituksesta, prosessista ja tulosten käyttämisestä. Hyviin tapoihin kuuluu vakuuttaa osallistujat siitä, että heidän henkilösuojansa ei ole uhattuna missään prosessin vaiheessa. (Anttila 1996, 366.) Haimme opinnäytetyömme tutkimusluvan päiväkodin esimieheltä heti suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Tiedotimme sekä huoltajia että varhaiskasvattajia opinnäytetyöstämme sekä sen toiminnallisesta vaiheesta jakamalla heille saatekirjeet opinnäytetyöhömmme liittyen. Pyysimme huoltajilta kirjallisen suostumuksen, jotta lapsi voi osallistua opinnäytetyöhömmme ja häntä voidaan valokuvata asian tiimoilta. Pyysimme myös varhaiskasvattajilta kirjallisen suostumuksen opinnäytetyöhön osallistumiseen sekä valokuvaamiseen sen tiimoilta.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä syntynyttä tuotosta arvioidaan yhdessä kaikkien toimijoiden kesken (Salonen 2013, 18). Opinnäytetyömme luotettavuutta tukee se, että osallistimme siihen mukaan varhaiskasvattajia ja lapsia. Näin valmis tuotos palvelee varmasti juuri heidän arkeaan. Päiväkodin varhaiskasvattajia kohtaan olimme koko prosessin ajan avoimia ja kerroimme heille prosessin etenemisestä sekä opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta. Kerroimme heille heti muutoksista ja neuvottelimme niistä heidän kanssaan. Halusimme tutustua heidän olemassa olevaan osaamiseen pedagogiseen dokumentointiin liittyen, mutta halusimme saada heiltä myös ideoita ja näkökulmia siihen, millaisia konkreettisia keinoja he arkeensa asian tiimoilta kokivat tarvitsevänsä lisää.

Hirsjärven ym. (2007, 189–190) mukaan kyselylomakkeen kysymykset tulee laatia niin, että ihmiset tulkitsisivat ne mahdollisimman samalla tavalla. Hyvä kysymys on myös rajattu ja lyhyt eikä siihen sisälly kaksoismerkitystä. Palautetta kysyessämme pyrimme kiinnittämään huomiota siihen, että kyselylomakkeet olivat selkeitä, helposti ymmärrettäviä ja tuottaisivat opinnäytetyön etenemisen kannalta olennaista tietoa. Palautekyselyjä purkaessamme huomasimme, että vastaajat olivat kokeneet kysymyksemme hieman eri tavoin kuin kysymyksiä laatiessamme ajattelimme. Ymmärsimmeekin, kuinka tärkeää kysymysten asettelussa on etukäteen testauksen avulla varmistaa, että kysymyksillä saadaan haetun kaltaista tietoa. Hirsjärven ym. (2007, 199) mukaan lomakkeen valmistelussa olisikin hyvä käyttää apuna esitutkimusta, jonka avulla lopullisen lomakkeen kysymyksiä voidaan muotoilla.

Palautteet palautuivat meille sähköpostilla nimettöminä ja ne poistettiin sähköpostista heti tulostamisen jälkeen. Anttilan (1996, 359) mukaan kyselylomakkeisiin liitetään vastaajien henkilöllisyyttä koskevia tietoja vain siinä määrin, kuin niitä todella tarvitaan vastausten analysoinnissa.

Eskolan ja Suorannan (2005, 56) mukaan eettisessä tietojen käsittelyssä anonyymiuden lisäksi keskeistä on luottamuksellisuus. Opinnäytetyötä tehtäessä vastasimme siitä, että kaikki opinnäytetyötä koskeva materiaali säilytettiin huolellisesti hallussamme ja ne tuhottiin heti, kun niitä ei enää tarvittu. Huolehdimme myös, että kenenkään henkilötiedot, kuten nimi ja työtehtävä, eivät olleet millään tavalla esillä.

Jotta opinnäytetyömme on lähteiltään laadukas, pyrimme käyttämään tuoreita ja monipuolisia lähteitä. Pyrimme turvaamaan lähdekritiikkiä käyttäen laadukkaiden lähteiden käytön. Saatavilla oli monenlaisia lähteitä ja erilaisilla menetelmillä saatuja tutkimustuloksia, joten lähdekritiikki oli tärkeää. On tärkeää ymmärtää, että tunnetun asiantuntijan tuore lähde on luotettavampi kuin vanha ja tuntemattoman ihmisen kirjoittama lähde (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72–73).

9.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet

Tämä opinnäytetyö voi auttaa Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajia innostumaan uudella tavalla pedagogisen dokumentoinnin käytöstä ja sen kehittämistä entistä laadukkaammaksi. Työkalupakki tuo heidän arkeensa pedagogisen dokumentoinnin teorian sekä sen prosessin valmiiden menetelmien lisäksi. Tarkoituksenamme onkin ollut antaa heille työn tueksi konkreettinen työkalu, jonka avulla on helppo lähteä suunnittelemaan esimerkiksi koko toimintakauden pedagogisen dokumentoinnin vuosikelloa. Näin työkalupakki voi toimia koko päiväkodin yhteisen pedagogisen dokumentoinnin suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin pohjana. Se voi olla päiväkodin pedagogisen dokumentoinnin peruspilari, jonka päälle varhaiskasvattajat luovat yhdessä omia toimintamallejaan.

Positiivinen pedagogiikka nousi mukaan työkalupakin menetelmiin, kun tutustuimme Rintakorven ja Vihmari-Henttosen (2018) pedagogisesta dokumentoinnista kertovaan teokseen. Positiivinen pedagogiikka ja pedagoginen dokumentointi kulkevat mielestämme käsi kädessä, sillä dokumentoinnin avulla lasten onnistumiset, vahvuudet ja ilon hetket saadaan tallennettua arkeen. Kun näihin on mahdollista palata myöhemmin, saadaan tuettua lasten itsetuntemusta ja -luottamusta ja lapsi voi kokea yhä uudestaan onnistumisen hetkiään.

Saimme toimeksiantajalta palautetta siitä, kuinka tärkeää oli sisällyttää kansion menetelmiin positiivista pedagogiikkaa, joka on myös heidän työssään keskeinen työmenetelmä. Tämä saa varhaiskasvattajat helpommin motivoitumaan ja heittäytymään työkalupakin menetelmien käyttöön. Koska työkalupakin menetelmät korostavat lapsen vahvuuksia, mielenkiinnonkohteita ja hänen ainutlaatuisuuttaan, varhaiskasvattajien on helppoa sisäistää ne osaksi ryhmän arkea.

Opinnäytetyömme jatkotutkimusideana voisi tutkia, kuinka kansio on vaikuttanut päiväkodin arkeen ja mitä konkreettisia muutoksia se on saanut aikaan. Jotta uudet toimintatavat ja konkreettiset menetelmät jäävät arjen käytänteiksi, tarvitaan tiimeissä säännöllistä yhdessä suunnittelua, sopimuksia sekä yhteisiä käytänteitä. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tehdä toiminnallinen opinnäytetyö, joka

paneutuisi varhaiskasvattajien tiimien toimintaan pedagogisessa dokumentoinnissa. Jatkokehitysideana voisi olla laajentaa työkalupakin kohderyhmää ottaen huoltajat mukaan pohtimaan ja toteuttamaan yhteistyönä tehtävää pedagogista dokumentointia. Huoltajien aktiivinen toimiminen varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on myös lasten etu, sillä huoltajat ovat lastensa elämän aidoimpia asiantuntijoita.

Lähteet

- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito- taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälaineet. Helsinki: Akatiimi Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Heikka, J., Kettukangas, T., Fonsén, E. & Vlasov J. 2018. Lapsen osallisuus ja varhaiskasvatuksen pedagoginen suunnittelu. Teoksessa Kangas, J., Vlasov, J., Fonsén, E. & Heikka, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 - Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 35–45.
- Helin, E., Kola-Torvinen, P. & Tarkka, K. 2018. Osallisuus ja osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa Kangas, J., Vlasov, J., Fonsén, E. & Heikka, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 – Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 11–19.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huusko, V. 2019. Pedagogisen dokumentoinnin kakku. Malli pedagogisen dokumentoinnin aloitusvaiheeseen. Lahden ammattikorkeakoulu. Opin- näytetyö.
- Joensuun kaupunki. 2020. <https://www.joensuu.fi/paivakodit>. 14.1.2020.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kellokumpu, M. 2018. Polku lapsen ajatuksiin- Pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmän käynnistäminen päiväkodissa. Karelia-Ammattikorkeakoulu. Sosiaali-alan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kirmanen, T. 1999. Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena- kokemuksia lasten pelkojen tutkimuksesta. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA, 194–217.
- Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Tampere: Opetushallitus.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki.
- Opetushallitus. 2020. Miten toteutan pedagogista dokumentointia? Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>. 28.9.2020.
- Papunet. 2019. Materiaalia kommunikoinnin tukemiseen. Kuvatyoikalu. Papunet. <https://papunet.net/materiaalia/kuvien-tekijanoikeudet>. 2.2.2020.
- Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsingin yliopisto Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf>. 23.1.2020.

- Rintakorpi, K. 2017. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu. Nyt on pedagogiikan aika! Lastentarhanopettajaliitto.
<https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>. 12.1.2020.
- Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 24.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 4.2.2020.
- Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A: 43. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Sulava. 2020. Mikä Microsoft Teams on vuonna 2020? <https://sulava.com/moderni-tyo/microsoft-teams-mista-oikein-on-kysymys/> 21.11.2020.
- Suomen sovittelufoorumi ry / VERSO-ohjelma. 2020. Sovittelu varhaiskasvatustyksilöiden hyvinvoinnin rakentajana. <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/koulutukset/miniverso/> 13.10.2020.
- Suomen Unicef. 2020. YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf. 5.1.2020.
- Trogen, T. 2020. Positiivinen kasvatusta. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.
- Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.). Valloittava varhaiskasvatusta. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy, 36–55.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen K. 2016. HUOMAA HYVÄ! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luonteenvahvuutensa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Varhaiskasvatuslaki 540 / 2018.
- Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Wallin, K. 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Helsinki: Lasten Keskus.

RYHMÄKYSELY HEINÄVAARAN PÄIVÄKODIN VARHAISKASVATAJILLE

Kyselymme on suunniteltu ryhmäkyselyksi ja se on tarkoitettu sekä Heinähatut että Vilttitossut ryhmien varhaiskasvattajille. Toivomme, että keskustelisitte tiimeissänne pedagogisesta dokumentoinnista alla olevien kysymysten kautta ja kokoaisitte yhteisen vastauksenne kyselylomakkeeseen. Toivomme, että molemmat ryhmät pystyvät pohtimaan asiaa omissa tiimeissään ja vastaamaan oman ryhmän yhteenvedon kyselylomakkeeseen. Vastaamalla kyselyyn varmistatte, että pystymme tekemään käyttöönne tulevan pedagogisen dokumentoinnin menetelmäkansion teidän tarpeitanne palvelevaksi. Muistakaa, että kysymyksiin ei ole oikeata tai väärää vastausta. Tavoitteenamme on kartoittaa teidän ajatuksianne ja ideoitanne asiasta.

Kirjatkaa ryhmänne vastaukset kysymysten alle omalla tietokoneellanne tähän tiedostoon ja lähettäkää vastauslomake meille sähköpostiin XXXXXXXX tai XXXXXXXX. Toimittakaa vastauksenne meille mahdollisimman pian. Kiitos yhteistyöstänne!

PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI KÄSITTEENÄ

1. Mitä ymmärrätte pedagogisella dokumentoinnilla? (Mitä se on, mitkä ovat sen tavoitteet, ketkä siihen osallistuvat...)

PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI ARJESSANNE TÄLLÄ HETKELLÄ

2. Millaisia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä olette käyttäneet arjessanne ja millaisiksi olette ne kokeneet? (Mitkä ovat toimineet, mitkä eivät ole toimineet, miksi...)
3. Miten lapset osallistuvat pedagogiseen dokumentointiin tällä hetkellä?
4. Mitä oivalluksia olette tehneet pedagogisen dokumentoinnin avulla tai liittyen pedagogiseen dokumentointiin työskentelymenetelmänä?

IDEOITA PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN KEHITTÄMISEEN

5. Millaista toivoisitte pedagogisen dokumentoinnin ryhmässänne olevan?
6. Kirjatkaa ideoita pedagogisesta dokumentoinnista, jota voidaan tehdä yksittäisen lapsen kanssa.
7. Kirjatkaa ideoita pedagogisesta dokumentoinnista, jota voidaan tehdä koko lapsiryhmän kanssa.
8. Kirjatkaa ideoitanne siitä, kuinka voisitte lisätä ryhmässänne pedagogisen dokumentoinnin suunnitelmallisuutta. (Milloin suunnitellaan, mitä suunnitellaan, miten toiminta tehdään näkyväksi, miten sitä arvioidaan...)

Kuinka monta varhaiskasvattajaa osallistui kyselyn vastaamiseen?

VILTTITOSSUT RYHMÄN VARHAISKASVATTAJIEN PALAUTEKYSELY
YHDESSÄ JA YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN
-PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN TYÖKALUPAKISTA

MINUN KASVUNKANSIONI:

1. Miten Minun kasvunkansioni -menetelmän testaaminen arjessa on päässyt alkuun? Mitä olette tehneet asian tiimoilta?
2. Mitkä asiat menetelmässä toimivat hyvin arjessa?
3. Mikä menetelmässä on tuntunut arjessa hankalalta? Mitä muuttaisitte? Kuinka muuttaisitte?

RYHMÄN HYVÄN MIELEN SEINÄ:

4. Miten Ryhmän hyvän mielen seinä -menetelmän testaaminen arjessa on päässyt alkuun? Mitä olette tehneet asian tiimoilta?
5. Mitkä asiat menetelmässä toimivat hyvin arjessa?
6. Mikä menetelmässä on tuntunut arjessa hankalalta? Mitä muuttaisitte? Kuinka muuttaisitte?

Palaute yleisesti kansioista:

7. Mikä kansiossa on hyvää / toimivaa?

8. Mitä koette tarvitsevanne kansioon lisää?

9. Mitä kansiossa pitäisi muuttaa?

HEINÄHATUT RYHMÄN VARHAISKASVATTAJIEN PALAUTEKYSELY
YHDESSÄ JA YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN
-PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN TYÖKALUPAKISTA

MINUN VAHVUUTENI:

1. Miten Minun vahvuuteni -menetelmän testaaminen arjessa on päässyt alkuun? Mitä olette tehneet asian tiimoilta?
2. Mitkä asiat menetelmässä toimivat hyvin arjessa?
3. Mikä menetelmässä on tuntunut arjessa hankalalta? Mitä muuttaisitte? Kuinka muuttaisitte?

Palaute yleisesti kansioista:

7. Mikä kansiossa on hyvää / toimivaa?

8. Mitä koette tarvitsevanne kansioon lisää?

9. Mitä kansiossa pitäisi muuttaa?

VILTTITOSSUT RYHMÄN LASTEN PALAUTEKYSELY
YHDESSÄ JA YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN
-PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN
TYÖKALUPAKISTA

Toteutetaan 4-5 lapsen pienryhmissä

MINUN KASVUNKANSIONI:

Katsokaa yhdessä lasten kanssa heidän kasvunkansioitaan ja tutustukaa niissä oleviin dokumentteihin / tuotoksiin.

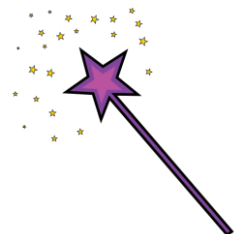
1. Mikä kasvunkansion tekemisessä on ollut mukavaa? (Mistä on tullut hyvä mieli? Mikä on onnistunut hyvin?)

2. Mikä kasvunkansion tekemisessä oli tylsää? (Mikä ei ole sujunut? Mikä on ollut vaikeaa?)

3. Jos teillä olisi taikasauva ja saisitte toivoa, mitä haluaisitte tehdä kasvunkansioon lisää? (Uusia ideoita? Unelmointia?)

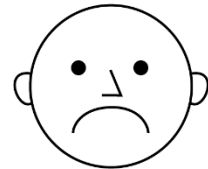
RYHMÄN HYVÄN MIELEN SEINÄ:

Katsokaa yhdessä lasten kanssa ryhmän yhteistä hyvän mielen seinää ja tutustukaa niissä oleviin dokumentteihin / tuotoksiin.

4. Mikä hyvän mielen seinän tekemisessä on ollut mukavaa? (Mistä on tullut hyvä mieli? Mikä on onnistunut hyvin?)

5. Mikä hyvän mielen seinän tekemisessä oli tylsää? (Mikä ei ole sujunut? Mikä on ollut vaikeaa?)

6. Jos teillä olisi taikasauva ja saisitte toivoa, mitä haluaisitte tehdä hyvän mielen seinälle lisää? (Uusia ideoita? Unelmointia?)

Kuvalähde: Papunet 2019

HEINÄHATUT RYHMÄN LASTEN PALAUTEKYSELY
YHDESSÄ JA YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN
-PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN
TYÖKALUPAKISTA

Toteutetaan 4-5 lapsen pienryhmissä

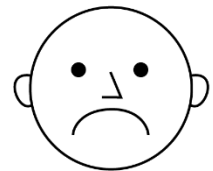
MINUN VAHVUUTENI:

Katsokaa yhdessä lasten kanssa minun vahvuuteni tauluja ja tutustukaa niissä oleviin dokumentteihin / tuotoksiin.

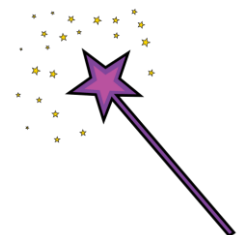
1. Mikä minun vahvuuteni taulujen tekemisessä on ollut mukavaa?
(Mistä on tullut hyvä mieli? Mikä on onnistunut hyvin?)

2. Mikä minun vahvuuteni taulujen tekemisessä oli tylsää? (Mikä ei ole sujunut? Mikä on ollut vaikeaa?)

3. Jos teillä olisi taikasauva ja saisitte toivoa, mitä haluaisitte tehdä minun vahvuuteni tauluihin lisää? (Uusia ideoita? Unelmointia?)

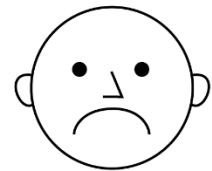
RYHMÄN YHTEINEN PROJEKTI:

Katsokaa yhdessä lasten kanssa ryhmän yhteistä projektiseinää ja tutustu-
kaa niissä oleviin dokumentteihin / tuotoksiin.

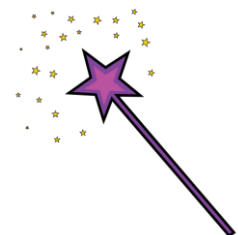
4. Olette tuoneet tekemäänne projektia eri tavoin näkyville. Mikä
siinä on ollut mukavaa? (Mistä on tullut hyvä mieli? Mikä on on-
nistunut hyvin?)

5. Mikä siinä oli tylsää? (Mikä ei ole sujunut? Mikä on ollut vaikeaa?)

6. Jos teillä olisi taikasauva ja saisitte toivoa, miten haluaisitte tuoda
seuraavan projektin vaiheet kaikkien näkyville? (Uusia ideoita?
Unelmointia?)

SAATEKIRJE JA LUPAKYSELY VARHAISKASVATTAJILLE

Tervehdys Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvattajat!

21.3.2020

Opiskelemme Karelia ammattikorkeakoulussa täydennyskoulutuksessa varhaiskasvatuksen opettajiksi. Teemme vuoden 2020 aikana opinnäytetyötä Heinävaaran päiväkodissa Heinähatut ja Vilttitossut ryhmässä.

Opinnäytetyömme on Pedagoginen dokumentointi lasten ja varhaiskasvattajien yhteistyönä arjessa. Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvatusryhmien yhdessä lasten kanssa tehtävää pedagogista dokumentointia. Opinnäytetyön tuotoksena syntyy ryhmien käyttöön kansio, joka sisältää neljä konkreettista menetelmää pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseksi yhteistyössä lasten kanssa.

Pedagoginen dokumentointi on prosessi, jossa havainnot, dokumentit sekä niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta tekevät näkyväksi lasten osaamista, kiinnostuksen kohteita ja tarpeita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagoginen dokumentointi on nostettu keskeiseksi työtavaksi, jossa lasten ajattelua sekä toimintaa voidaan tehdä näkyväksi lasten osallisuutta hyödyntäen. Pedagogiseen dokumentointiin kuuluu valtavasti erilaisia työtapoja- ja välineitä, kuten leikkien ja lasten tuotosten kuvaaminen sekä kuvien tarkasteleminen myöhemmin. Pedagogiseen dokumentointiin voi tutustua esimerkiksi Opetushallituksen verkkosivuilla <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>.

Järjestämme keväällä 2020 ryhmäkyselyn teille Heinähatut ja Vilttitossujen ryhmien varhaiskasvattajille, jossa keräämme kokemuksia, ajatuksia ja ideoita pedagogisesta dokumentoinnista. Heinähattujen varhaiskasvattajat täyttävät oman yhteisen ryhmäkyselyn ja Vilttitossujen varhaiskasvattajat oman. Näiden ideoiden ja ajatusten pohjalta suunnitellaan kansion, joka sisältää kaksi eri menetelmää kummankin ryhmän kokeiltavaksi. Testausvaiheessa lapset pääsevät teidän varhaiskasvattajien kanssa kokeilemaan eri menetelmiä pedagogisesta dokumentoinnista päiväkodin arjessa. Testaus tapahtuu aikataulujen sen mahdollistaessa kevään tai syksyn 2020 aikana yhteistyössä lasten kanssa. Toivomme, että kansion testausvaiheessa toiminnasta otettaisiin valokuvia, joita voimme hyödyntää päiväkodin käyttöön jäävässä valmiissa kansiossa sekä lopullisessa opinnäytetyömme raportissa niin, että lapsia eikä aikuisia voi kuvasta tunnistaa. Menetelmien testausvaiheen jälkeen kysymme teiltä palautetta kyselylomakkeen muodossa menetelmien toimivuudesta arjessa.

Liitämme oheen luvan teidän varhaiskasvattajien osallistumisesta opinnäytetyöhömmе sekä valokuvaamiseen. Täyttäkää ja palauttakaa se esimiehellenne ennen ryhmäkyselyä.

Jos teillä herää kysymyksiä opinnäytetyöhömmе liittyen, vastaamme niihin mielellämme!

Ystävällisin terveisin

Sini Luukkonen

Miia Pölönen

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- Osallistun Pedagoginen dokumentointi lasten ja varhaiskasvattajien yhteistyönä arjessa opinnäytetyön tiimoilta ryhmäkyselyyn, menetelmien testaukseen sekä palautekyselyyn vastaamiseen
- En osallistu opinnäytetyön tiimoilta ryhmäkyselyyn, menetelmien testaukseen sekä palautekyselyyn vastaamiseen

- Minua saa valokuvata opinnäytetyöhön liittyen, työhön tulevissa kuvissa kasvot eivät ole näkyvissä
- Minua ei saa valokuvata opinnäytetyöhön liittyen

Allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä

SAATEKIRJE JA LUPAKYSELY HUOLTAJILLE

Tervehdys Heinävaaran päiväkodin lasten huoltajat! 20.7.2020

Opiskelemme Karelia ammattikorkeakoulussa täydennyskoulutuksessa varhaiskasvatuksen opettajiksi. Teemme vuoden 2020 aikana opinnäytetyötä Heinävaaran päiväkodissa Heinähatut ja Vilttitossut ryhmässä.

Opinnäytetyömme on Pedagoginen dokumentointi lasten ja varhaiskasvattajien yhteistyönä arjessa. Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Heinävaaran päiväkodin varhaiskasvatusryhmien yhdessä lasten kanssa tehtävää pedagogista dokumentointia eli lasten toiminnan, osaamisen ja kiinnostuksen kohteiden näkyväksi tekemistä. Opinnäytetyön tuotoksena syntyy ryhmien käyttöön kansio, joka sisältää neljä konkreettista menetelmää pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseksi.

Lapsenne ryhmän varhaiskasvattajat testaavat kansion menetelmiä elo-syyskuussa 2020 yhteistyössä lasten kanssa. Varhaiskasvattajat valokuvaavat toimintaa dokumentoidakseen testaamista. Valokuvat tulevat käyttöömme tukemaan testauksesta saatua palautetta. Valokuvia käytetään päiväkodin käyttöön jäävässä valmiissa kansiossa sekä lopullisessa opinnäytetyömme raportissa niin, että lapsia ei tunnista kuvista. Valokuvia ei käytetä mihinkään muuhun tarkoitukseen ja kuvatiedostot poistetaan heti, kun kuvia ei tarvita. Lasten nimiä ei kirjata tai julkaista mihinkään.

Menetelmien testausvaiheen jälkeen kysymme lapsilta pienesti palautetta menetelmien toimivuudesta arjessa. Palautekyselyn etenemistä tukee ryhmän aikuinen. Palautteen perusteella muokkaamme kansion lopulliseen muotoonsa päiväkodin arkikäyttöön.

Liitämme oheen luvan lapsenne osallistumisesta kansion menetelmien testaamiseen sekä valokuvaamiseen. **Palauttakaa se lapsenne varhaiskasvatusryhmään pikaisesti!** Jos teillä herää kysymyksiä asiaan liittyen, vastaamme niihin mielellämme!

Ystävällisin terveisin

Sini Luukkonen
xxxxxxxxxxxxxxxx

Miia Pölönen
xxxxxxxxxxxxxxxx

LUPAKYSELY

Lapsen nimi: _____

Ryhmä: _____

Menetelmien testaaminen arjessa:

- Lapseni **saa** osallistua pedagogisen dokumentoinnin menetelmien kokeiluun ja antaa palautetta toiminnasta
- Lapseni **ei saa** osallistua pedagogisen dokumentoinnin menetelmien kokeiluun ja antaa palautetta toiminnasta

Valokuvaaminen menetelmien testaamisen ohessa:

- Lastani **saa** valokuvata opinnäytetyöhön liittyen, työhön tulevissa kuvissa lapsen kasvot eivät ole näkyvissä
- Lastani **ei saa** valokuvata opinnäytetyöhön liittyen

Huoltajan allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä